

Programma duurzaamheid & klimaat gemeente Laren

Koersdocument 2023-2027

Colofon

In opdracht van

Gemeente Laren

Contactpersoon: Klaas-Jan Mauritz, beleidsmedewerker duurzaamheid

Opgesteld door

SME

Jurgen Broeders en Carolien Hoogland

broeders@sme.nl / hoogland@sme.nl

Laren/Utrecht, april 2023

Dit rapport is opgesteld door SME in opdracht van Gemeente Laren. Niets uit deze uitgave mag op welke wijze dan ook worden gebruikt zonder voorafgaande toestemming van deze partijen.

Inhoud

1.	Inleiding	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Resultaten Klimaatbeleidsplan 2018-2022	4
1.3	Programma duurzaamheid Laren 2023-2027	5
1.4	Thema's	5
1.5	Uitgangspunten	5
1.6	Verschillende rollen van de gemeente	6
1.7	Samenhang met Omgevingswet en de Omgevingsvisie	7
1.8	Totstandkoming programma duurzaamheid	7
2.	Energie	9
3.	Groen en klimaatbestendig	19
4.	Circulaire economie	23
5.	Duurzame mobiliteit	26
6.	Programma duurzaamheid als verbindend beleid	30
Bijlage I.	Europese en nationale beleidskaders	34
Bijlage II.	Potentie voor reductie CO ₂ -uitstoot	41
Bijlage III.	Inpassing duurzaamheid in de systematiek van de Omgevingswet	43

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In de afgelopen jaren hebben zowel op landelijk niveau én in Laren veel ontwikkelingen plaatsgevonden op het gebied van duurzaamheid. Laren heeft de afgelopen jaren gewerkt aan verduurzaming van de gemeente. Dat gebeurde de afgelopen jaren aan de hand van het Klimaatbeleidsplan 2018-2022.

Op landelijk niveau zijn sinds het opstellen van dat Klimaatbeleidsplan onder andere het Klimaatakkoord, het Deltaplan Ruimtelijk Adaptatie en het Nationaal Grondstoffenakkoord tot stand gekomen, met daarin bindende afspraken waaraan ook gemeente Laren moet voldoen. Daarmee gepaard wordt door de Rijksoverheid ook budget aan gemeenten beschikbaar gesteld voor klimaatbeleid, en dan met name voor de energietransitie.

Omdat het Klimaatbeleidsplan 2018-2022 afloopt en vanwege de snelle landelijke ontwikkelingen, herijkt de gemeente Laren het beleid in een nieuw programma duurzaamheid voor de periode 2023-2027. Het beleid in het programma legt de verbinding tussen de landelijk (en regionaal) gemaakte afspraken en lokale kansen voor duurzame ontwikkeling. De ambities en doelstellingen in dit koersdocument komen in de plaats van het Klimaatbeleidsplan 2018-2022.

1.2 Resultaten Klimaatbeleidsplan 2018-2022

In de periode 2018-2022 zijn belangrijke stappen gezet in de verduurzaming van Laren, waaronder:

- RES 1.0 vastgesteld: In het kader van de Regionale Energie Strategie (RES) zijn er in regionaal verband plannen ontwikkeld om gezamenlijk de verduurzaming te stimuleren. Voor Laren zijn er meerdere zoekgebieden opgenomen. De raad heeft hierop ook haar zienswijze gegeven. De volgende zoekgebieden voor de plaatsing van zonnepanelen (zon) zijn voorgesteld om in de RES 1.0 op te nemen: zon op geluidschermen langs de A1, zon op grote daken en zon boven grote parkeerplaatsen. In de zomer van 2021 is de RES 1.0 definitief vastgesteld.
- Transitievisie warmte (TVW) vastgesteld: Eind 2021 is een visie op warmte binnen de gebouwde omgeving vastgesteld. Daarin is aangegeven op welke manier het mogelijk is om bepaalde wijken van het aardgas af te sluiten.
- Oprichting Energiedienstenbedrijf: Eind 2020 is hiervoor een stichting opgericht met als opdracht een groot 'aanbod' aardgasvrije concepten voor verschillende bouwtypen te ontwikkelen.
- Uitvoering RRE-regeling: Eind 2019 heeft de Rijksoverheid de Regeling Reductie Energiegebruik (RRE) gelanceerd. Een regeling voor gemeenten om bewoners te stimuleren om energie te besparen. Laren heeft hiervoor ruim 1000 huishoudens van een duurzaamheidsvoucher voorzien.
- Verduurzaming gemeentelijk vastgoed: Er is gestart met de uitvoering van het projectplan voor al het gemeentelijk vastgoed. Insteek is te komen tot een gestructureerde, effectieve en gestandaardiseerde aanpak voor het verduurzamen van het gemeentelijk vastgoed. Er zijn diverse energiescans uitgevoerd bij onder meer het raadhuis en de brandweerkazerne, maar ook bij de Biezem en de buitensportcentra.
- Energiearmoede: Begin 2022 heeft de Rijksoverheid de Regeling voor Energiearmoede bestrijding gelanceerd. Een regeling voor gemeenten om bewoners met energiearmoede te helpen om energie te besparen. Samen met Klimaatroute is in 2022 een plan van aanpak opgesteld voor de

uitvoering van kleine maatregelen door een fixbrigade. Voor Laren hebben ruim 20 huishoudens van deze regeling gebruik gemaakt.

- In 2021 is de energiecoöperatie Stichting Hut van Mie formeel opgericht voor de gemeenten Blaricum en Laren. In 2022 is verder gewerkt aan een plan van aanpak en is begonnen met de uitvoering.
- Eind 2022 is i.s.m. het lokale energieloket, Duurzaam Bouwloket, een initiatief gestart in het kader van isolatiemaatregelen met een mobiele showroom en een bewustzijns campagne voor vooroorlogse woningen en jaren '70 woningen en is een fysieke bijeenkomst georganiseerd namens de BEL-gemeenten.
- Verkenning warmte: In 2020 hebben meerdere verkennende gesprekken met Larderel Energy plaatsgevonden voor onderzoek naar Ultradiepe geothermie. In 2021 is hier vervolg aan gegeven middels een aanvraag voor een opsporingsvergunning voor de regio Gooi en Vechtstreek.

1.3 Programma duurzaamheid Laren 2023-2027

Het programma duurzaamheid bestaat uit twee delen:

1. Dit koersdocument bevat de kaders, prioriteiten en ambities voor het nieuwe programma duurzaamheid voor de jaren 2023-2027.
2. Er is een uitvoeringsprogramma voor twee jaren opgesteld met concrete acties, maatregelen en projecten. Het uitvoeringsprogramma geldt voor de jaren 2023-2024. Eind 2024 wordt een nieuw uitvoeringsprogramma opgesteld voor de daarop volgende jaren.

Vooruitlopend op de komst van de Omgevingswet stellen we het duurzaamheidsbeleid op in de vorm van een vrijwillig programma conform de Omgevingswet.

1.4 Thema's

Duurzaamheid is een breed begrip. Het programma duurzaamheid 2023-2027 richt zich op fysieke duurzaamheid en is opgebouwd uit de volgende thema's:

- Energie
- Groen & klimaatbestendig
- Circulaire Economie
- Duurzame Mobiliteit

Deze thema's sluiten goed aan bij de opgaven voor gemeenten op het gebied van fysieke duurzaamheid. Er is voor deze vier hoofdthema's gekozen omdat ze alle relevante beleidsvelden op het gebied van duurzaamheid voor Laren dekken. Ze staan niet los van elkaar maar hebben raakvlakken en hangen nauw met elkaar samen. De thema's Energie en Groen & Klimaatbestendig zijn binnen het programma duurzaamheid de belangrijkste en grootste thema's.

In de volgende hoofdstukken worden per thema de (nationale) beleidskaders toegelicht, de stand van zaken en opgave inzichtelijk gemaakt, de prioriteiten en strategie van onze aanpak benoemd, en worden de lokale ambitie en doelstellingen benoemd.

1.5 Uitgangspunten

Voor het programma duurzaamheid 2023-2027 gelden de volgende uitgangspunten:

- Duurzame ontwikkeling als gezamenlijke missie
Duurzaamheid is een maatschappelijke en urgente missie van en voor iedereen. Duurzame ontwikkeling moet dan ook maatschappelijk gedragen worden; betrokkenheid van inwoners, bedrijven en instellingen is erg belangrijk. Daarbij heeft de gemeente beperkte invloed en middelen ter beschikking om veranderingen te bewerkstelligen. We werken aan participatie van inwoners en organisaties met initiatieven vanuit de samenleving én vanuit de overheid, waarbij een groeiend aantal mensen in de samenleving meedoet.
- We dragen bij aan landelijke doelstellingen, met aandacht voor Larense situatie
Laren onderschrijft de landelijke doelstellingen voor duurzaamheid en draagt op lokaal niveau bij aan de realisatie ervan. Landelijke afspraken leiden tot concreet uit te voeren beleid voor Laren en een aanzienlijk deel van de inspanningen van de gemeente op het gebied van duurzaamheid komt daaruit voort. Daarbij hebben we oog voor de specifieke, lokale situatie en mogelijkheden. We benutten de middelen die vanuit Rijk en provincie beschikbaar worden gesteld. Per duurzaamheidsthema heeft gemeente Laren in de volgende hoofdstukken een ambitie geformuleerd die aansluit bij het landelijk ambitieniveau.
- Het programma is actiegericht
We voelen de urgentie van de duurzaamheidsopgaven. Het programma duurzaamheid is daarom gericht op actie en maatregelen om zo snel mogelijk koers te zetten richting de doelstellingen voor 2030.
- Monitoren en bijsturen aan de hand van meetbare doelstellingen
Aan de hand van meetbare doelstellingen monitoren en evalueren we de voortgang. Waar nodig sturen we bij. We monitoren de voortgang van gemeentelijke acties én duurzame ontwikkeling van de gemeenschap en omgeving. Daarmee sluiten we aan bij de aanbevelingen van het rekenkameronderzoek *Inzicht in de energietransitie in de BEL-gemeenten* (2020).

1.6 Verschillende rollen van de gemeente

Bij de uitvoering van het duurzaamheidsbeleid neemt gemeente Laren verschillende rollen in:

1. Facilitator en aanjager van initiatieven uit de samenleving: De gemeente stimuleert, faciliteert, en maakt gebruik van initiatieven van de bewoners, bedrijven, en maatschappelijke partners om actief te werken aan een duurzame samenleving. Met kennis, met netwerken, met geld waar dat effectief bijdraagt aan onze duurzame doelstellingen.
2. Regierol: De gemeente neemt het voortouw bij duurzaamheidsopgaven en zoekt de samenwerking met andere partijen. Initiatieven ondersteunen om tot ontwikkeling of realisatie te komen met behulp van subsidies, garanties, borgstelling en/of leningen.
3. Samenwerken: Uitgaande van eigen beleidsdoelen, samenwerken met private partijen in een partnerschap met eventueel een minderheidsaandeel in projecten.
4. Eigenaarschap: De gemeentelijke organisatie wordt zelf steeds duurzamer bij de uitvoering van gemeentelijke taken en diensten. De gemeentelijke organisatie geeft daarbij zelf het goede voorbeeld.
5. Voortgangsbewaking: Als gemeente monitoren we duurzame ontwikkeling in Laren.

In het uitvoeringsprogramma wordt per maatregel aangegeven welke rol de gemeente pakt.

1.7 Samenhang met Omgevingswet en de Omgevingsvisie

Het programma duurzaamheid is opgesteld in de geest van de Omgevingswet die begin 2024 in werking treedt. Dat betekent bijvoorbeeld dat dit programma participatief tot stand komt (zie paragraaf 1.8). Het koersdocument wordt als basisstuk gebruikt bij het opstellen van de omgevingsvisie. Het programma duurzaamheid wordt opgesteld als vrijwillig programma. Een vrijwillig programma is een van de instrumenten van de Omgevingswet en bevat doelstellingen, de opgave, maatregelen, en de wijze van monitoren.

Duurzame ontwikkeling is ook een belangrijk aspect bij het opstellen van de Omgevingsvisie voor Laren die naar verwachting komend jaar wordt opgesteld. Duurzame ontwikkeling wordt daarin geborgd. Anderzijds kan de Omgevingsvisie ook impact hebben op dit programma duurzaamheid. Wanneer de vastgestelde Omgevingsvisie daartoe aanleiding geeft, dan zal dit programma duurzaamheid daarop worden aangepast.

Bijlage III gaat nader in op de samenhang tussen vier duurzaamheidsthema's en de Omgevingswet.

1.8 Totstandkoming programma duurzaamheid

Duurzaamheid is een gezamenlijke opgave voor gemeente, inwoners, bedrijven en organisaties. Daarom heeft we het nieuwe programma duurzaamheid vorm gekregen met betrokkenheid van de verschillende belanghebbenden.

Quickscan duurzaamheid gemeente Laren

De eerste stap in het proces om het duurzaamheidsbeleid te herijken was een Quickscan Duurzaamheid. Die is in de eerste helft van 2022 uitgevoerd. In de Quickscan zijn de landelijke en lokale kaders voor het nieuwe duurzaamheidsbeleid en de stand van zaken voor de vier duurzaamheidsthema's in beeld gebracht. Daarmee ontstaat inzicht in de opgaven waar Laren voor staat. De stand van zaken en de opgave waar we als Laren voor staan, is verderop in dit koersdocument per thema beknopt weergegeven.

Bepalen van het ambitieniveau in dit koersdocument

Vervolgens zijn de resultaten van de Quickscan en enkele scenario's voor de toekomst besproken met betrokken ambtenaren, met de wethouder duurzaamheid, en met afgevaardigden van de gemeenteraad. De drie scenario's die uitgewerkt zijn gingen uit van respectievelijk een lagere ambitie dan landelijk, volgen van landelijke ambities, of voorlopen op landelijke ambities. Uit de gespreken is gebleken dat het volgen van landelijke doelstellingen voor duurzame ontwikkeling voor Laren zeer ambitieus, maar haalbaar worden geacht. In dit koersdocument van het programma duurzaamheid is het landelijke ambitieniveau vertaald naar lokale doelstellingen per thema voor Laren. We maken en onderbouwen hierin keuzes voor de het beleid voor de komende jaren.

Concretiseren van beleid in een uitvoeringsprogramma

Naast het koersdocument is een uitvoeringsprogramma opgesteld voor de jaren 2023-2024. De maatregelen en activiteiten in het uitvoeringsprogramma sluiten aan bij de strategie zoals in dit koersdocument is vastgelegd. Om de maatregelen in het uitvoeringsprogramma te bepalen, zijn verschillende stakeholders in de gemeente geraadpleegd, zoals de energietoekomstcommissie, het energiedienstenbedrijf (EDB), en de klimaatburgemeester. Ook hebben inwoners via het

Bewonerspanel van de gemeente aangegeven wat zij belangrijk vinden voor het nieuwe duurzaamheidsbeleid van de gemeente en hoe zij ondersteund willen worden om zelf duurzame stappen te zetten. De inbreng van de verschillende betrokkenen vormt belangrijke input voor het uitvoeringsprogramma en bij de uitvoering daarvan.

Eind 2024 wordt een nieuw uitvoeringsprogramma opgesteld voor 2025-2026. Op die manier kan tijdig worden bijgestuurd en aangehaakt bij landelijke ontwikkelingen, zoals subsidieregelingen en nieuwe wet- en regelgeving.

2. Energie

Met de energietransitie wordt onder andere ingezet op het verminderen van de CO₂-uitstoot door het gebruik van fossiele brandstoffen, om zo de opwarming van de aarde te beperken. Door de toename van energieprijzen en de afname van leveringszekerheid van fossiele brandstoffen, heeft de energietransitie extra urgentie gekregen. De energietransitie bestaat grofweg uit drie pijlers:

1. verminderen van energieverbruik;
2. zorgen voor duurzame energiebronnen;
3. aanpassing van de energie-infrastructuur aan een veranderend energiesysteem.

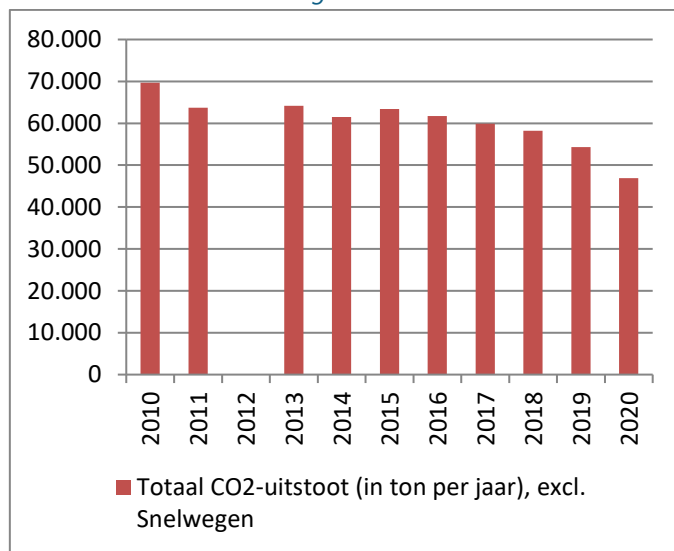
2.1 Kadens

In het Klimaatakkoord is in 2019 op nationaal niveau afgesproken dat de Nederlandse uitstoot van CO₂ in 2050 moet zijn geminimaliseerd en in 2030 moet zijn teruggebracht tot 49% van de uitstoot in 1990. Inmiddels is de Europese doelstelling en de nationale doelstelling nog verder aangescherpt: in 2030 moet de CO₂-uitstoot met 55% verminderd zijn ten opzichte van 1990. Het kabinet Rutte IV streeft zelfs naar een reductie van 60%. De Europese en nationale beleidskaders voor de energietransitie zijn nader toegelicht in bijlage I.

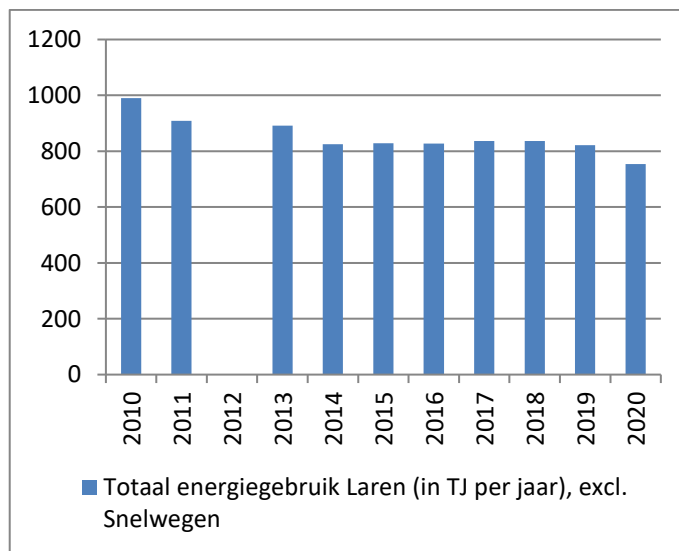
In het Klimaatakkoord hebben gemeenten een regierol gekregen in de energietransitie. Net als alle andere gemeenten heeft Laren vanuit die regierol een Transitievisie Warmte opgesteld. Die is eind 2021 vastgesteld door de gemeenteraad. In de Transitievisie Warmte zijn de mogelijkheden in beeld gebracht om op den duur te zorgen voor aardgasvrije wijken in Laren. Daarnaast heeft Laren in 2021 in regionaal verband een Regionale Energiestrategie 1.0 opgesteld, waarin de strategie is bepaald voor grootschalige opwek van duurzame energie.

2.2 Stand van zaken

CO₂-uitstoot en energieverbruik Laren

Ontwikkeling van de totale CO₂-uitstoot in gemeente Laren, exclusief snelwegen. Bron: Klimaatmonitor (Voor 2012 zijn geen gegevens bekend)

Totaal energieverbruik in gemeente Laren, exclusief snelwegen.

Om in beeld te brengen waar Laren staat in de energietransitie is een nulmeting uitgevoerd. Daarbij is gekeken naar het energieverbruik en de CO₂-uitstoot voor de gemeente Laren.¹ De uitstoot van CO₂ in de gemeente Laren vertoont de afgelopen jaren een dalende trend. In 1990 bedroeg de CO₂-uitstoot in Laren 73,49 kiloton.² In 2020 was die afgenomen tot 46,9 kiloton.³ Daarmee is Laren op weg om de uitstoot in 2030 met 55% terug te dringen ten opzichte van 1990, naar 33,1 kiloton. Dat komt vooral door verduurzaming van de energieopwek op landelijk niveau. Het energieverbruik in Laren blijft de laatste jaren wel nagenoeg gelijk, op een hoog niveau.

De meeste energie wordt in Laren verbruikt binnen de gebouwde omgeving. Het gaat om zo'n 80% van het totale energieverbruik binnen de gemeente (Klimaatmonitor, cijfers 2020). Als we verder inzoomen op het energieverbruik binnen de gebouwde omgeving, dan blijkt dat woningen met 69% de meeste energie verbruiken binnen de gebouwde omgeving in Laren. Per woning verbruiken we in Laren veel meer energie dan landelijk gemiddeld. Het terugdringen van het energieverbruik (met name warmte), met een woningvoorraad van veelal relatief oude, grote woningen, vormt de grootste uitdaging voor de komende jaren.

Ook de commerciële en publieke dienstverlening zorgen voor een significant verbruik van energie, met een aandeel van respectievelijk 16% en 15%.

Sector	Energieverbruik (2020)		Uitstoot CO ₂ (2020)
	%	TJ	kton
Gebouwde omgeving	80 %	591	36,7
<i>Woningen</i>	69 %	407	24,6
<i>Publieke dienstverlening</i>	15 %	87	5,6
<i>Commerciële dienstverlening</i>	16 %	96	6,6
Verkeer en vervoer (excl. snelwegen)	16 %	119	7,3
Overig	4 %	44	1,9
<i>Industrie, afval, water</i>		19	1,4
<i>Land-, bosbouw, visserij</i>		6	0,5
Totaal	100 %	754 TJ	46,9 kton

Bron: Klimaatmonitor Rijkswaterstaat

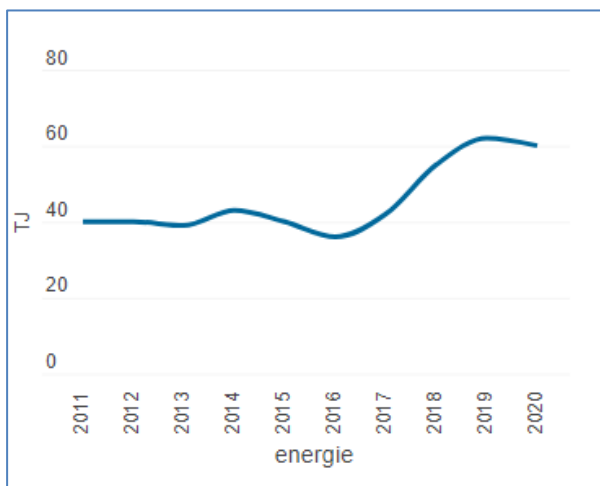
Duurzame energiebronnen

Het aandeel duurzaam opgewekte energie is momenteel nog laag in Laren, lager dan gemiddeld in Nederland. In Laren ligt het aandeel duurzame opgewekte energie op 4,7 procent, terwijl in Nederland 8,5 procent van de energie van duurzame oorsprong is. Een relatief klein deel van de woningen (3,6%) in Laren heeft zonnepanelen; voor heel Nederland is 12,3 procent. De laatste jaren neemt de hoeveelheid in Laren opgewekte energie wel toe.

¹ Voor de data maken we gebruik van de Klimaatmonitor van Rijkswaterstaat. We gaan uit van data voor het jaar 2020 omdat gegevens met een vertraging van enkele jaren beschikbaar komen in de Klimaatmonitor.

² Bron: Klimaatbeleidsplan 2018-2022.

³ Bron: Klimaatmonitor Rijkswaterstaat

Totaal bekende hoeveel hernieuwbare energie opgewekt in Laren in TJ. (Bron: Klimaatmonitor)

Hernieuwbare energie in Laren (2020)	
Zonnestroom	4 TJ
Houtkachels	19 TJ
Biobrandstof wegverkeer (bij-gemengd)	35 TJ
Biobrandstof mob. werktuigen	1 TJ
totaal	60 TJ

In 2020 concludeerde de rekenkamercommissie van de BEL-gemeenten in het rapport *Inzicht in de energietransitie in de BEL gemeenten* dat een trendbreuk noodzakelijk is om de doelstellingen voor energiebesparing en opwek van duurzame energie in Laren te halen. De komende jaren willen we die trendbreuk realiseren en de achterstand op die gebieden inlopen. Van onze achterstand maken we een voordeel doordat we gebruik kunnen maken van nieuwe technologieën. Door de stijgende energieprijzen van afgelopen jaar zien we dat veel inwoners aan de slag willen met energiebesparing en dat er momentum is ontstaan om de trendbreuk te realiseren.

2.3 Ambitie en doelstellingen Energie

Laren draagt lokaal bij aan de realisatie van de landelijke doelstellingen om in 2050 klimaatneutraal te zijn en in 2030 al 55% minder CO₂ uit te stoten ten opzichte van 1990.

Ambitie: Laren in 2050 klimaatneutraal & aardgasvrij		
Landelijke doelstellingen	Gemeentelijke (sub)doelen	Indicatoren voor monitoring
2030: 55% minder CO ₂ -uitstoot t.o.v. 1990	We brengen de CO₂-uitstoot van Laren terug tot maximaal 33,1 kiloton in 2030. Dat is 55% minder dan de uitstoot in 1990 (73,5 kiloton). In 2027 is de uitstoot teruggebracht tot maximaal 40,5 kiloton.	Op basis van de Klimaatmonitor: - Hoeveelheid CO₂-uitstoot (Klimaatmonitor) Woningcorporatie: - Gegevens verduurzaming of labelstappen

Binnen het thema Energie richten we ons op de energietransitie binnen de gebouwde omgeving, die zorgt voor veruit de meeste CO₂-uitstoot. Daarbij werken we aan de hand van de drie genoemde pijlers van de energietransitie. De reductie van CO₂-uitstoot door verkeer en vervoer is nader uitgewerkt in het thema Duurzame mobiliteit.

2.3.1 Verminderen van energieverbruik

Landelijke doelstellingen	Gemeentelijke (sub)doelen	Indicatoren voor monitoring
1,5% energiebesparing per jaar	Door minimaal 1,5% energiebesparing per jaar brengen we de CO ₂ -uitstoot door woningen terug van 24,6 kton in 2020 tot maximaal 22,1 kton in 2027.	Klimaatmonitor: - CO ₂ -uitstoot woningen - Energieverbruik woningen - Energielabels woningen
	Door minimaal 2% energiebesparing per jaar brengen we de CO ₂ -uitstoot door maatschappelijk vastgoed (publieke dienstverlening) terug van 5,6 in 2020 tot maximaal 4,9 kton. <i>Hieronder vallen o.a. vastgoed gemeentelijke organisatie, sportaccommodaties, scholen, openbare verlichting.</i>	Klimaatmonitor: - CO ₂ -uitstoot publieke dienstverlening - Energieverbruik maatschappelijk vastgoed (publieke dienstverlening) Gemeentelijke organisatie: - Energieverbruik op basis van energierekeningen
	Door minimaal 1,5% energiebesparing per jaar brengen we de CO ₂ -uitstoot door commerciële dienstverlening terug van 6,6 kton in 2020 tot maximaal 5,9 in 2027.	Klimaatmonitor: - CO ₂ -uitstoot comm. dienstverlening - Energieverbruik comm. dienstverlening
	Door minimaal 1,5% energiebesparing per jaar brengen we de CO ₂ -uitstoot in de overige sectoren terug van 1,4 kton in 2020 tot max. 1,3 kton in 2027.	Klimaatmonitor: - CO ₂ -uitstoot Industrie

Veel inwoners van Laren zijn al bezig om energie te besparen, zo blijkt onder andere uit de raadpleging van het inwonerspanel van Laren. Een lagere energierekening, bijdragen aan het milieu, en comfort zijn daarbij de belangrijkste beweegredenen. We willen dit proces versnellen en inwoners op weg helpen hun woning te verduurzamen en stimuleren tot energiezuinig, duurzaam gedrag. Energiebesparing zorgt immers direct voor minder uitstoot van CO₂ en een besparing op energiekosten voor inwoners van onze gemeente.

Nationaal isolatieprogramma (NIP)

Het doel van het Nationaal Isolatieprogramma is om tot 2030 2,5 miljoen woningen te isoleren met de nadruk op de slecht geïsoleerde woningen waarbij één of meerdere stappen worden gezet richting de standaard voor woningisolatie. Het programma is een langjarige, programmatische aanpak van slecht geïsoleerde huur- en koopwoningen.

Het Nationaal Isolatieprogramma bestaat uit 4 actielijnen:

- o Actielijn 1: Lokale (wijk)aanpak isoleren 750.000 koopwoningen samen met gemeenten
- o Actielijn 2: Isoleren van 1 miljoen huurwoningen door verhuurders
- o Actielijn 3: Versneld isoleren van 750.000 koopwoningen op eigen initiatief (en via collectieve inkoopinitiatieven)
- o Actielijn 4: Samen energie besparen met laagdrempelige maatregelen (incl. energiearmoede)

Het plan van aanpak van Laren (dat nu in voorbereiding is) sluit aan bij actielijnen 1 en 3. Onder actielijn 1 kunnen gemeenten budget aanvragen specifiek voor extra ondersteuning van inwoners met een slecht geïsoleerde koopwoning. Onder actielijn 3 kunnen huizenbezitters zelf aan de slag met de isolatie van hun woning, met landelijke subsidie en een beperktere ondersteuning vanuit de gemeente. Een landelijk programmaorganisatie ondersteunt de aanpak van het Nationaal Isolatieprogramma.

Ingenieursbureau DWA heeft een inschatting gemaakt van de potentiële besparing van CO₂-uitstoot door verduurzaming van woningen in Laren. Daaruit blijkt dat in de periode 2023-2030 de jaarlijkse CO₂-uitstoot in potentie met 11,3 kton kan worden teruggebracht. Over 20 jaar kan de jaarlijkse uitstoot door woningen met 32,3 kton zijn verminderd (zie bijlage II). Of deze potentie wordt benut is afhankelijk van de stappen die woningeigenaren zetten om hun woning te verduurzamen.

Natuurinclusief isoleren

In woningen en andere gebouwen kunnen beschermde diersoorten nestelen en verblijven, zoals huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen. Natuurinclusief isoleren houdt in dat bij isolatiewerkzaamheden op grond van de Wet natuurbescherming rekening wordt gehouden met de aanwezigheid van die beschermde diersoorten. Bij het isoleren van woningen moet vooraf onderzoek worden gedaan naar de aanwezigheid van deze diersoorten. Indien nodig moeten maatregelen worden getroffen om de diersoorten te beschermen.

Met een gemeentelijk soortenmanagementplan (SMP) en met maatregelen die daarin zijn opgenomen kunnen gemeenten de instandhouding van beschermde soorten waarborgen. Een SMP beschrijft de staat van instandhouding van beschermde soorten in een bepaald gebied en welke maatregelen nodig zijn om bepaalde diersoorten te beschermen. Het doel van een soortenmanagementplan is om populaties van diersoorten in stand te houden.

Ook kan de gemeente op basis van een soortenmanagementplan (SMP) een ontheffing op de Wet natuurbescherming aanvragen. Woningeigenaren weten daardoor waar ze aan toe zijn. Dat betekent dat het niet meer nodig is om voor alle isolatiewerkzaamheden individueel ecologisch onderzoek uit te voeren. Dat onderzoek is dan immers al voor de hele gemeente uitgevoerd. Een soortenmanagementplan zorgt er dus voor dat beschermde diersoorten worden beschermd en tegelijkertijd dat de verduurzaming van woningen geen vertraging oploopt.

Gemeente Laren onderzoekt momenteel de mogelijkheden om aan de slag te gaan met een soortenmanagementplan op basis waarvan een gebiedsontheffing kan worden verkregen.

Energiearmoede lage inkomens

Laren heeft ervoor gekozen om de doelgroep (120% van het sociaal minimum die de energietoeslag had aangevraagd) voor deze regeling te benaderen via verschillende maatschappelijke organisaties, zoals Versa, Schuldhulpmaatje en de Voedselbank.

Het aantal aanmeldingen via deze routes bleef in 2022 echter beperkt tot 33 huishoudens.

Daarom is begin 2023 een plan van aanpak opgesteld om meer huishoudens te benaderen voor energiehulp. De bestemde inwoners van Laren (120% van het sociaal minimum mét een slecht geïsoleerd huis) zullen een brief ontvangen met de mogelijkheden om hun huis, en/of specifiek energie onzuinig apparaat op kosten van de gemeente te verduurzamen. Tevens zullen op de sociale

media kanalen van de gemeente, alsmede op de gemeentelijke website van Laren, informatie worden verschaft over de mogelijkheden rondom verduurzaming.

Energiearmoede bij huizenbezitters

Een van de uitgangspunten voor de lokale aanpak isolatie en energiebesparing koopwoningen is dat de aanpak bijdraagt aan een sociale energietransitie. Op de korte termijn richt de aanpak zich op eigenaar/bewoners in Laren die de ondersteuning het hardst nodig hebben. Om dat inzichtelijk te maken zal in het plan van aanpak, in samenwerking met het sociaal domein, gekeken worden welke inwoners aanspraak maken op de energietoeslag.

De Rijksoverheid stelt hiervoor middelen beschikbaar aan gemeenten, en voor inwoners worden er landelijk verschillende subsidies en financieringsmogelijkheden aangeboden. Samen met de buurgemeenten in de BEL Combinatie en met lokale initiatieven, zoals de energiecoöperatie en het Energie Diensten Bedrijf (EDB), ondersteunen we inwoners zo goed mogelijk om energie te besparen en hun woning te verduurzamen richting de daarvoor geldende standaard (zie kader). In het bijzonder bewoners met een kleine beurs hebben daarbij onze aandacht in het kader van bestrijding van energie-armoede. De gemeente heeft hierbij een faciliterende en aanjagende rol en zoekt naar voor Laren toepasbare innovaties.

De Standaard voor isolatie van woningen

De Rijksoverheid heeft voor het wenselijke isolatieniveau van woningen een Standaard opgesteld, die los staat van de warmteoplossing in de woning. De Standaard heeft grofweg twee categorieën:

- een voor vooroorlogse woningen (verwarmen is mogelijk op 70 graden), Deze is vergelijkbaar met label D (zonder pv-panelen);
- en een standaard voor naoorlogse woningen (verwarmen is mogelijk op 50 graden). Deze is vergelijkbaar met een woning van label A of B (zonder pv-panelen).

Sinds 1 januari 2021 is er tevens een nieuwe bepalingsmethode voor de energieprestatie van woningen (de NTA8800). Hiermee is ook de wijze waarop energielabels worden bepaald gewijzigd. Op alle energielabels die vanaf 2021 zijn afgegeven staat aangegeven of de woning voldoet aan deze standaard.

Hoewel de gemeente Laren maar een geringe hoeveelheid direct of indirect maatschappelijk vastgoed kent, is de voorbeeldwerking daarvan significant. Daarom geven we als gemeente het goede voorbeeld en verduurzamen we het gemeentelijk vastgoed.

2.3.2 Verduurzaming energiebronnen

Landelijke doelstellingen	Gemeentelijke (sub)doelen	Indicatoren voor monitoring
2050: energievoorziening duurzaam - 2030: 70% hernieuwbare elektriciteit (Klimaatakkoord) - 2030: 32% van de in de EU opgewekte energie	2050: energievoorziening duurzaam - Benutten van grote daken door stimuleren van coöperatieve projecten voor zon op dak. <i>Potentie zon op grote daken in Laren: 14.700</i>	Klimaatmonitor: - % lokaal opgewekte elektriciteit t.o.v. totale gebruik - % hernieuwbare energie t.o.v. totale gebruik

(elektriciteit, gas en warmte) duurzaam	<i>MWh = besparing van 2,8 kiloton CO₂-uitstoot.⁴</i>	Op basis van data via de energiecoöperatie of netbeheerder: - Hoeveelheid (coöperatief) opgewekte zonne-energie
	- Stimuleren van zon op overige daken <i>Potentie zon op overige daken: 17.835 MWh = besparing van 3,3 kiloton CO₂-uitstoot.</i>	
2050: Nederland aardgasvrij	2050: Laren aardgasloos - Nieuwbouw gasloos - vanaf 2026 starten we met verkenningbuurten en zo mogelijk met het maken van Wijkuitvoeringsplannen; - Exponentiële toename van het aantal woningen dat van aardgas is overgegaan op duurzame energie: ▪ 2025: 34 ▪ 2030: 70 ▪ 2035: 200 ▪ 2040: 614 ▪ 2045: 1816	Klimaatmonitor: - Aardgasverbruik - Aantal aardgasvrije woningen Netbeheerder: - Aantal gasaansluitingen

Zonne-energie

Om de hoeveelheid duurzaam opgewekte energie in Laren te vergroten volgen we de strategie zoals bepaald in de Regionale Energiestrategie (RES) 1.0 van de Gooi en Vechtstreek: we zetten in op snel realiseerbare projecten zoals zonnepanelen op grote daken, boven parkeerterreinen, op geluidsschermen en in wegbermen. Daarnaast stimuleren en faciliteren we inwoners om zelf energie op te wekken. Onder andere bij de herziening van de welstandnota kijken we goed waar wel zonnepanelen geplaatst kunnen worden, en waar niet. In potentie kunnen we met het opwekken van zonne-energie op daken in Laren ruim 6 kton CO₂-uitstoot per jaar voorkomen.

Geen plannen voor windturbines

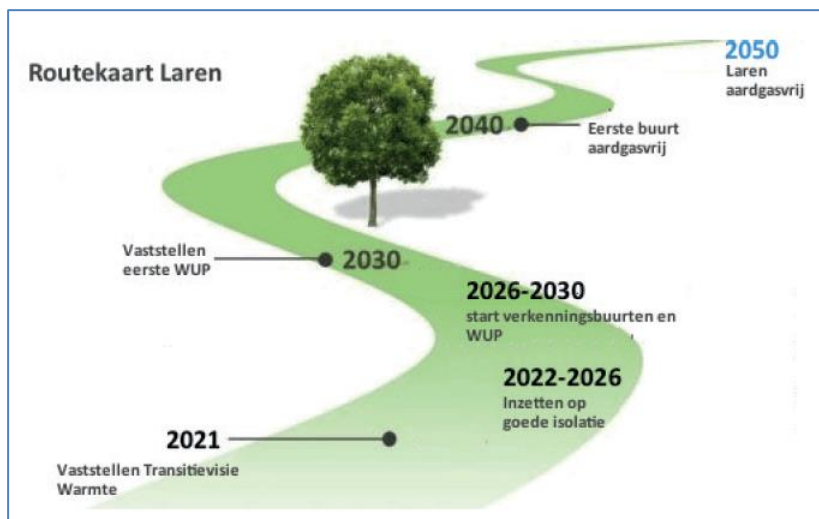
Er zijn geen concrete plannen voor windturbines. Zonder windturbines is het echter niet haalbaar om de totale hoeveelheid elektriciteit die in Laren verbruikt wordt ook lokaal op te wekken. Elektriciteit die we niet lokaal kunnen opwekken, zullen we duurzaam moeten inkopen.

Duurzame warmte

In de Transitievisie Warmte (TVW) is de doelstelling opgenomen om in 2050 aardgasvrij te zijn. De gemeente Laren kent ongeveer 5.300 woningen en 700 utiliteitsgebouwen, die in 2050 aardgasvrij moeten zijn. We gaan in Laren uit van een tijdspad waarin de komende jaren nog geen woningen van het aardgas gaan en dat we daarna gaandeweg steeds verder versnellen om uiteindelijk het doel van 2050 aardgasvrij te halen. In de TVW is vastgesteld om vanaf 2026 te starten met de

⁴ Bron: Zonnedakje.nl/noord-holland. Zie ook Bijlage II bij dit Koersdocument.

verkenningbuurten en mogelijk al te beginnen met het maken van Wijkuitvoeringsplannen om buurten aardgasvrij te maken. Tot aan 2030 voorzien we dat nog er geen volledige buurten van het aardgas worden afgesloten. Voor verduurzaming van warmtebronnen volgen we de landelijke onderzoeken, bijvoorbeeld naar de mogelijkheden van geothermie, en andere initiatieven.

Routekaart naar een aardgasvrij Laren. Bron: Transitievisie Warmte 1.0 Laren

Bij projecten voor grootschalige opwek van duurzame energie en het aardgasvrij maken van wijken, heeft de gemeente een regierol. Daarbij wordt actief de samenwerking gezocht met betrokken organisaties en inwoners.

Bewonerspanel Laren: interesse in aardgasvrij maken van woningen

We vroegen het bewonerspanel (366 respondenten) of zij interesse hebben in het aardgasvrij maken van hun woning.

- Al gedaan of mee bezig: 9 %
- Nog niet gedaan, wel interesse: 50 %
- Nog niet gedaan, geen interesse: 41 %

Hierboven valt af te lezen dat de inwoners nog weinig aan maatregelen hebben uitgevoerd. Hier valt veel winst te behalen.

2.3.3 Infrastructuur

Landelijke doelstellingen	Gemeentelijke (sub)doelen	Indicatoren voor monitoring
	- Voldoende capaciteit op het elektriciteitsnet.	Monitoring door netbeheerder; Plannen voor verzwaren van het net van de netbeheerder.
	- Infrastructuur voor duurzame warmte	

Aanpassing van de infrastructuur wordt met name door netwerkbedrijven uitgevoerd. Vanuit de gemeente Laren is op regelmatige basis overleg met de netwerkbedrijven.

2.4 Regionale en lokale samenwerking

Regionale samenwerking

Binnen het thema Energie maken we de strategische keuze om waar mogelijk regionaal samen te werken. De gemeenten in de regio staan immers voor soortgelijke uitdagingen. Door samen te werken op verschillende deelgebieden van de energietransitie kan sneller en efficiënter resultaat geboekt worden. Als gemeente Laren hoeven we zo niet zelf het wiel uit te vinden. Samen met Blaricum en Eemnes stellen we daarom een samenwerkingsagenda voor de energietransitie binnen de gebouwde omgeving op. Daarin maken we afspraken over samenwerking op opgaven die in de verschillende gemeenten grote mate van overeenkomst vertonen.

Daarnaast zetten we de samenwerking binnen de RES-regio en de Gooi- en Vechtstreek voort.

Lokale samenwerking

De energietransitie is een complexe opgave waarvoor gemeenten samen met haar stakeholders; de inwoners middels bijvoorbeeld de energie coöperatie Hut van Mie, maatschappelijke organisaties en bedrijven aan de lat staan. Duidelijk is dat alle partijen elkaar nodig hebben om de transitie tot een succes te maken. Samenwerking met alle betrokkenen bij de uitvoering van het duurzaamheidsprogramma is daarom van belang.

2.5 Samenwerking binnen BEL

De gemeenten Laren, Blaricum en Eemnes staan binnen de energietransitie in grote lijnen voor eenzelfde opgave. Op initiatief van de wethouders van Eemnes, Blaricum en Laren is daarom onderzocht op welke deelgebieden in de uitvoering samengewerkt kan worden. Door samen te werken en op verschillende deelgebieden van de energietransitie kan sneller en efficiënter resultaat geboekt worden. De gemeenten hoeven dan niet ieder voor zich het wiel uit te vinden. Daarom slaan de drie gemeenten de handen ineen op de onderstaande onderwerpen.

- Uitvoering TVW: Lokale isolatieprogramma NIP
Gezamenlijke aanpak voor isolatie en energiebesparing bij koopwoningen. Daaronder valt onder andere een aanpak in het kader van het Nationaal Isolatieprogramma. Denk aan acties zoals collectieve inkoopacties, showroomcontainer, fysieke bijeenkomsten over energiebesparing, buurt- of straatacties.
- Uitvoering TVW: Duurzaamheidscommunicatie en bewustzijnsontwikkeling
Een gezamenlijke communicatiestrategie en contentkalender, waarbij wordt samengewerkt met energiecoöperaties en overige lokale duurzaamheidsorganisaties. Daarnaast kunnen gezamenlijk fysieke bijeenkomsten georganiseerd worden.
- Uitvoering TVW: Verduurzaming bronnen
Focus op bodemwarmte en aquathermie.
- Uitvoering TVW: Verduurzaming gemeentelijk vastgoed
- Bestrijding energiearmoede
Bijvoorbeeld door de inzet van energiecoaches van de lokale energie coöperaties en externe partners, zoals Duurzaam Bouwloket.
- Uitvoering RES: Ontwikkeling van zonnecarports en zon op grote daken
O.a. door het delen van resultaten haalbaarheidsonderzoeken.

- Soortenmanagement
Een voorwaarde voor isolatie van woningen is dat er een soortonderzoek plaatsvindt, naar o.a. vleermuizen. Door dit samen uit te voeren worden kosten voor inwoners beperkt.
- Bevorderen van samenwerking tussen energiecoöperaties
- Energiebesparingsplicht voor bedrijven
- Aanvraag van subsidies voor verduurzaming bij Rijk of provincies

2.6 Uitvoeringsprogramma

De maatregelen en interventies die de gemeente in 2023-2024 neemt om de doelstellingen te bereiken zijn opgenomen in het uitvoeringsprogramma 2023-2024. Daarin wordt per maatregel benoemd welke rol de gemeente op zich neemt.

3. Groen en klimaatbestendig

Laren is één van de groenste gemeenten van Nederland. Van kleinschalig groen tot de heidevelden van het Gooisch Natuurreservaat (GNR) en de grote hoeveelheid bos- en laanbomen. Dat is iets om trots op te zijn en dat willen we graag zo houden. Het groen in onze gemeente helpt ook om de toenemende gevolgen van klimaatverandering, zoals wateroverlast, hittestress, droogte, te beperken. Het verkleinen en beheersbaar houden van de effecten van klimaatverandering wordt klimaatadaptatie genoemd.

3.1 Kaders

Om het verlies aan biodiversiteit tegen te gaan én om goed voorbereid te zijn op de toenemende gevolgen van klimaatverandering, zijn slimme keuzes nodig bij de inrichting en het beheer van onze leefomgeving. Een groene leefomgeving is goed voor de biodiversiteit en draagt bij aan het tegengaan van de gevolgen van klimaatverandering.

Wereldwijd staat het behoud van de biodiversiteit (het aantal soorten dieren en planten) onder druk. In Nederland neemt de Rijksoverheid daarom samen met provincies, gemeenten en waterschappen maatregelen om het verlies aan biodiversiteit tegen te gaan. Dat gebeurt onder andere via het Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Daarnaast is een programma 'Versterken Biodiversiteit' in ontwikkeling. Eén van de doelen van dit programma is de instandhouding van alle soorten uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. Ook moet de ecologische voetafdruk van Nederland met de helft worden teruggebracht in 2050. Uiterlijk 2030 moet een halt worden toegeroepen aan de bijensterfte en aan het verdwijnen van andere insecten die een belangrijke rol spelen bij de bestuiving van bloemen en planten.

Tegelijkertijd zorgt klimaatverandering voor meer extreme weersomstandigheden met droge, hete periodes en plotselinge extreme buien. In het Nationale Deltaprogramma is de ambitie opgenomen dat Nederland in 2050 zo klimaatbestendig als mogelijk is ingericht. In de deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie is vastgelegd dat 'klimaatbestendig en waterrobuust inrichten uiterlijk in 2020 onderdeel is van het beleid en handelen' van overheden in Nederland.

3.2 Stand van zaken

Het klimaat is aan het veranderen. Het regent steeds vaker heel hard. Tegelijkertijd is het soms ook extremer droog. In Laren merken we de effecten vooral bij hevige regenval, dan staan grote delen van het dorp te maken met wateroverlast. In 2014 is als gevolg van een extreme regenbui zichtbaar geworden dat de riolering in Laren regenwater niet voldoende kon opvangen. Dit had een ernstige overstroming van vervuild rioolwater op straatniveau tot gevolg. Om dat tegen te gaan is een Masterplan Laren Regenklaar opgesteld, dat momenteel wordt uitgevoerd.

In de openbare ruimte zijn de afgelopen jaren al stappen gezet om ruimte te geven aan groen en biodiversiteit. Zo wordt al minder vaak gemaaid in de openbare ruimte en worden bermen insectvriendelijker ingericht zodat insecten en planten de ruimte krijgen en er meer voedsel is voor dieren. Ook heeft de raad een terughoudend kapbeleid voor bomen vastgesteld dat in 2023 wordt geëvalueerd.

In Laren bestaat een aanzienlijk deel van de ruimte uit private percelen. Groen in tuinen is belangrijk voor het opvangen van regenwater en voor de biodiversiteit. Door ontwikkelingen op deze percelen, zoals (woning) bouw of betegeling, kan deze ruimte in Laren verstenen. Behoud en vergroening van de private ruimte is een opgave die bijdraagt aan het voorkomen van hittestress en wateroverlast en bijdraagt aan de biodiversiteit in onze gemeente.

Het buitengebied van Laren bestaat voor een groot deel uit het Natuur Netwerk Nederland (NNN). Belangrijk voor Laren is het Goois Natuurreservaat (GNR). De natuurwaarden van het GNR staan onder druk. Zo hebben heidegebieden te maken met de impact van stikstofbelasting en toenemende recreatiedruk. De opgave is het tegengaan van biodiversiteitsverlies en het creëren van verbinding tussen natuurgebieden. De provincie Noord-Holland werkt plannen uit voor een natuurverbinding over de N525 op het grondgebied van GNR. Die verbinding is de laatste schakel van een systeem van verbindingen en is met name gericht op het robuuster maken van de leefgemeenschappen door uitwisseling mogelijk te maken tussen planten, insecten en andere diersoorten.

3.3 Ambitie en doelstellingen

Ambitie: Behouden en versterken van het groene karakter van Laren		
Landelijke doelstellingen	Gemeentelijke (sub)doelen	Indicatoren voor monitoring
Klimaatbestendig		
Nederland klimaatbestendig in 2050	Laren regenklaar in 2025 en klimaatbestendig in 2050 - 2025: Laren bestand om buien tot 46 mm per uur op te kunnen vangen zonder grootschalige schade, voor nieuwbouw 60 mm per uur	- Monitoring d.m.v. stresstest klimaatadaptatie
Groen en biodiversiteit		
Tegengaan verlies aan biodiversiteit - Uiterlijk 2030: bijensterfte en verdwijnen van andere insecten stoppen	Bevorderen van groen en biodiversiteit in openbare ruimte en op privaat terrein: - Samen met inwoners zorgen voor kwalitatief hoogwaardig groen en bevorderen van biodiversiteit in de openbare ruimte - Met inwoners en organisaties private terreinen vergroenen	
	In samenwerking met GNR de natuur beschermen en tegelijk de recreatieve toegankelijkheid verbeteren	-

Klimaatbestendig

Laren loopt voorop als het gaat om klimaatadaptatie. De afgelopen jaren zijn al grote stappen om de gemeente bestand te maken tegen hevige regenbuien aan de hand van het Masterplan Laren

Regenklaar. Aan de hand van dat plan zorgen we dat Laren in 2025 hevige regenbuien aankan en toekomst bestendig is. In het masterplan worden de maatregelen voor Laren beschreven per gebied en vanuit het perspectief van het openbare- en particuliere domein. De openbare ruimte vervult op veel plekken een rol als ruggengraat waarlangs overtollig regenwater zonder overlast of schade naar een berging of voorziening wordt geleid.

Daarnaast stimuleren we inwoners om ook hun eigen tuin te vergroenen, bijvoorbeeld door deelname aan Operatie Steenbreek. Beleidsmatig zetten we in op het terugdringen van de mate van verstening, het afkoppelen van regenwater, het terugbrengen van het aantal vuilwater overstorten en het stimuleren van eigenaren om private terreinen te vergroenen. In de huidige bestuursperiode wordt Laren Regenklaar afgerond. De meest ingrijpende keuzes worden samen met de samenleving en de gemeenteraad gemaakt.

Uitvoering van het Masterplan Laren Regenklaar zorgt er ook voor dat het vuilwaterstelsel minder belast wordt door afkoppeling van hemelwater in zowel openbaar gebied en op particulier terrein. Dat houdt in dat er minder afvoer van water naar de zuivering plaatsvindt. Dat scheelt niet alleen in energie, maar ook in minder transportbewegingen (CO₂-reductie) ten behoeve van afvoeren van het slib vanaf de zuivering.

Naast 'Regenklaar' worden bij alle reconstructies klimaatadaptatieve maatregelen integraal meegenomen. Bijvoorbeeld door het aanbrengen van infiltratieriolen en andere voorzieningen ten behoeve van opvang en infiltreren van hemelwater in de bodem. In de afgelopen jaren is aan de hand van het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) uit 2018 gezorgd dat het riool ook bij extreme regenbuien goed blijft werken, terwijl wateroverlast wordt voorkomen. In 2023 wordt een nieuw plan opgesteld in de geest van de Omgevingswet.

Om te monitoren in hoeverre Laren klimaatbestendig is, wordt in regionaal verband door het waterschap periodiek een stresstest klimaatadaptatie uitgevoerd. Die stresstest brengt in kaart waar de klimaatrisico's liggen voor gemeente Laren.⁵ In het kader van het nieuwe rioleringsplan worden nieuwe doorrekeningen gemaakt met daarbij oppervlaktekaarten en de al gerealiseerde maatregelen van Regenklaar. Tevens worden dakoppervlakten van woningen en de kolken hierin meegenomen.

Bevorderen van groen en biodiversiteit in openbare ruimte en op privaat terrein

Groen in Laren zorgt voor een prettige leefomgeving, draagt bij aan de biodiversiteit en zorgt er voor dat onze gemeente klimaatbestendiger is. Het is belangrijk dat het groen die rol blijft vervullen. Momenteel wordt een Groenbeleidsplan opgesteld. Daarin kijken we naar wat er al goed gaat, waar we kansen zien voor verbetering en hoe we dit kunnen aanpakken. Daarbij vragen we ook aan onze inwoners wat zij zelf willen en kunnen doen. Bijvoorbeeld door het adopteren van het onderhoud van een stukje openbaar groen in de buurt. Het Groenbeleidsplan geeft ook handvatten voor het beoordelen van ontwikkelingen in de openbare ruimte.

Bij het Groenbeleidsplan zijn inwoners, natuurorganisaties en andere belanghebbenden betrokken. Deze partijen betrekken we straks ook bij de uitvoering.

⁵ Zie: <https://agv.klimaatatlas.net/>

Voor de Gooiergracht is met de andere BEL-gemeenten en het waterschap Amstel, Gooi, en Vecht een integrale aanpak uitgewerkt die zorgt voor de gewenste inrichting en beheer van zowel de Gooiergracht als de direct omliggende omgeving en sanering van de waterbodem van de Gooiergracht.

Bewonerspanel Laren: interesse in buurtinitiatief om de straat groener te maken

We vroegen het bewonerspanel (366 respondenten) of zij interesse hebben om deel te nemen in een buurtinitiatief om hun straat groener te maken.

- Al gedaan of mee bezig: 11 %
- Nog niet gedaan, wel interesse: 48 %
- Nog niet gedaan, geen interesse: 41 %

Goois Natuurreservaat (GNR)

Voor de bewoners en de bezoekers aan het GNR-gebied willen we actief bijdragen aan de plannen van Stichting GNR om de natuur te beschermen en tegelijk de recreatieve toegankelijkheid te verbeteren. We nemen een actieve rol binnen het Goois Natuurreservaat op ons om zowel het bestuur en de financiën als de natuur en recreatie goed te borgen. We zien het GNR niet als separate partner, maar zoeken juist de verbinding met ons eigen beleid. Het GNR staat voor een organisatorische vernieuwing door de uittreding van Amsterdam en de Provincie Noord-Holland. De afkoopsommen moeten een structurele bijdrage leveren aan het behoud en de vernieuwing van onze prachtige Gooise Natuur.

3.4 Uitvoeringsprogramma

De maatregelen en interventies die de gemeente in 2023-2024 neemt om de doelstellingen te bereiken zijn opgenomen in het uitvoeringsprogramma 2023-2024. Daarin wordt per maatregel benoemd welke rol de gemeente op zich neemt.

4. Circulaire economie

In een circulaire economie worden producten en grondstoffen na gebruik weer ingezet om nieuwe waarden te genereren: afval wordt grondstof. Een circulaire economie draagt in belangrijke mate bij aan de klimaatdoelstellingen, een gezonde leefomgeving en schept kansen voor werkgelegenheid.

4.1 Kaders

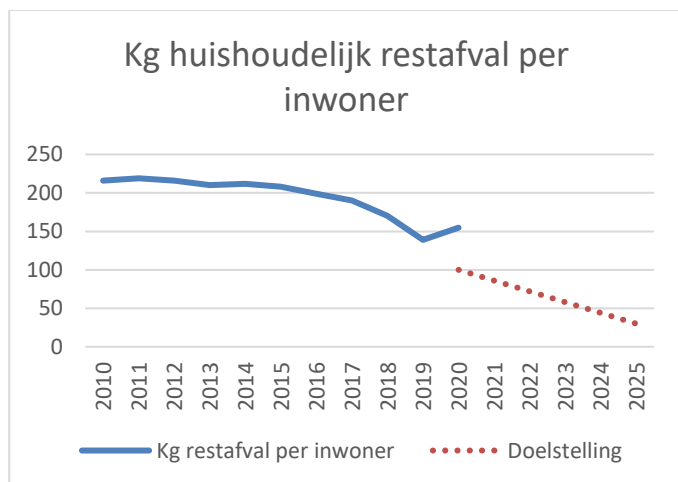
Nederland wil in 2050 volledig circulair zijn. Die ambitie is vastgelegd in het Rijksbrede programma Nederland Circulair 2050 en het daaraan gekoppelde Grondstoffen-akkoord. Het tussendoel voor 2030 is om dan 50 procent minder primaire grondstoffen (mineraal, fossiel en metalen) te gebruiken. Hoewel gemeenten beperkt invloed hebben op de realisatie van die ambitie, kunnen gemeenten daaraan wel direct bijdragen door bijvoorbeeld duurzaam en circulair in te kopen en door de inzameling van huishoudelijk afval te optimaliseren.

In het Landelijk Afvalbeheerplan 2017-2029 (LAP3) en Uitvoeringsprogramma VANG (Van Afval Naar Grondstof) is de doelstelling opgenomen om de hoeveelheid huishoudelijk afval in 2020 terug te dringen tot 100 kg per inwoner per jaar in 2020, en maximaal 30 kg per inwoner per jaar in 2025. Vanaf 2025 wordt LAP3 opgevolgd door het Circulair materialenplan (CMP1). Daarin wordt de reikwijdte van het huidige LAP uitgebreid met meer sturing op de hogere treden van de afvalhiërarchie die van belang zijn voor een circulaire economie, zoals hergebruik en preventie van afval.

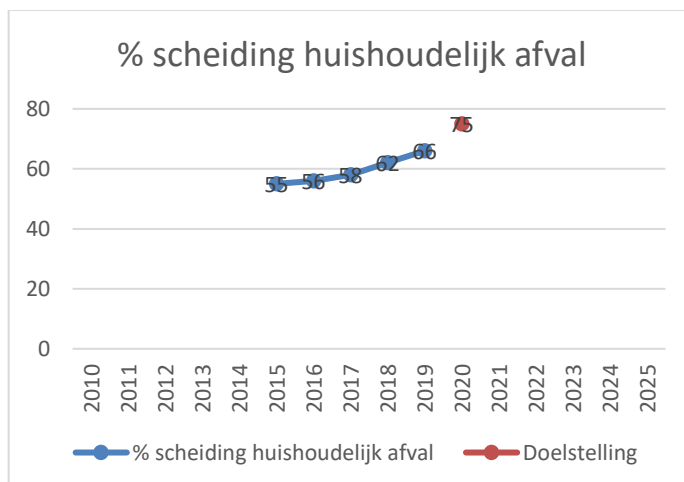
4.2 Stand van zaken

Huishoudelijk afval

De landelijke doelstellingen voor het vermindering van de hoeveelheid huishoudelijk afval worden nog niet behaald in Laren. De ontwikkeling is wel in de richting van de doelstellingen. Op basis van de gegevens van het CBS werd in de gemeente Laren in 2019 in totaal 502 kg grof en fijn huishoudelijk afval per inwoner per jaar ingezameld (inclusief de gescheiden ingezamelde fracties). Hiermee produceert Laren gemiddeld iets meer afval dan het landelijk gemiddelde van 492 kg per inwoner per jaar. Laren scoort met een afvalscheidingspercentage voor het huishoudelijk afval van 66 procent in 2019 beter het landelijk gemiddelde (55 procent). De hoeveelheid restafval die overblijft was 143 kg per inwoner per jaar in 2019.

Aantal kilogram huishoudelijk restafval per inwoner per jaar in Laren

Scheidingspercentage huishoudelijk afval gemeente Laren

Gemeentelijk inkoopbeleid

Laren werkt binnen de Metropool Regio Amsterdam aan circulaire inkoop. Circulariteit is impliciet soms onderdeel van inkoopprocessen (bijv. de GWW aanbestedingen waar hergebruik van bestratingsmateriaal soms voorgeschreven wordt dan wel dat asfalt deels hergebruik materiaal is). Circulariteit is echter nog niet structureel ingebed in de inkoopprocessen van de BEL Combinatie. Hoewel de ambitie voor circulair inkopen van de Metropool Regio Amsterdam is onderschreven, is nog geen kwartiermaker aangesteld om daar binnen de BEL-combinatie vorm aan te geven.

Faciliteren van circulaire initiatieven

Het faciliteren van circulaire initiatieven wordt mede namens Laren gedaan binnen de Regio Gooi en Vechtstreek. In de Grondstoffenvisie voor de Gooi- en Vechtstreek (2021) zijn vervolgstappen opgenomen, zoals het sturen op kosten en duurzaamheidsprestaties van de afzonderlijke afvalstromen.

4.3 Ambitie en doelstellingen

Gemeenten hebben maar deels invloed op de totstandkoming van een circulaire economie. Vooral bedrijfsleven en de Rijksoverheid zijn aan zet om een de hoeveelheid primaire grondstoffen die we verbruiken terug te dringen. Daar waar we wel invloed hebben geven we zelf het goede voorbeeld of kiezen we voor regionale samenwerking om onze impact op de circulaire economie te maximaliseren.

Ambitie: Laren is in 2050 circulair binnen een duurzame Gooi en Vechtstreek		
Landelijke doelstellingen	Gemeentelijke (sub)doelen	Indicatoren voor monitoring
2050: Nederland circulair - 2030: 50 procent minder primaire grondstoffen (mineraal, fossiel en metalen) gebruiken	2050: Laren in 2050 circulair binnen een duurzame Gooi en Vechtstreek	Landelijk wordt gewerkt aan indicatoren en data voor monitoring van circulariteit op lokaal niveau. Zodra de data beschikbaar zijn maken we daar gebruik van.
Huishoudelijk afval		
- Terugdringen van hoeveelheid huishoudelijk restafval naar maximaal 30 kg per inwoner per jaar in 2025. - verhogen van het aandeel afvalscheiding (fijn en grof) huishoudelijk afval naar minimaal 75% (via bron- of nascheiding).	- Verbetering van de kwaliteit van de afvalstroom voor bijvoorbeeld hergebruik.	Monitoring aan hand van gegevens van GAD over hoeveelheid en kwaliteit van de verschillende afvalstromen.
Inkoopbeleid gemeentelijke organisatie		
	Circulair inkopen en aanbesteden volgens MRA-doelstellingen: - In 2025 kopen we 50% van alle producten, goederen en diensten circulair in	Monitoring op basis van gegevens van de gemeentelijke organisatie. Daarvoor moet eerst een nulmeting worden uitgevoerd.

	- In 2030 nagenoeg alle producten, goederen en diensten circulair aanbesteden	
Ondersteunen circulaire initiatieven		
Nederland circulair in 2050	Deelnemen aan de samenwerkingsagenda Gooi- en Vechtstreek	- Procesmonitoring

Huishoudelijk afval

Samen met de regio en GAD zorgen we voor een beter en hoogwaardiger hergebruik van huishoudelijk afval. In 2021 is in regionaal verband de visie op de toekomst van afvalscheiding in relatie tot circulaire economie en de landelijke doelstellingen geformuleerd: de Grondstoffenvisie regio G&V. We sturen op de kosten en duurzaamheidsprestaties van de afzonderlijke afvalstromen en stellen de huidige kwantitatieve generieke doelstellingen als '75% afvalscheiding van huishoudelijk afval (HHA)' en 'aantal kilogrammen restafval per huishouden' niet meer centraal. Op basis van de Grondstoffenvisie is het GAD-uitvoeringsplan opgesteld wat vanaf 2022 wordt uitgevoerd. Onder andere voor het beter hergebruiken van GFT-afval is hierin een aanpak opgenomen.

Gemeentelijk inkoopbeleid

De BEL Combinatie heeft zich verbonden namens Laren aan de agenda van de Metropoolregio Amsterdam met betrekking tot circulair inkopen, de MRA Intentieverklaring Circulair Inkopen. We streven naar tenminste 10% circulair inkopen van producten, goederen en diensten in 2022 en 50% in 2025. Het doel is om in 2030 nagenoeg alle projecten circulair aan te besteden een volledig circulaire in te kopen. In het MRA-plan wordt uitgegaan van een kwartiermaker om dit denken in de organisatie in te bedden. We onderzoeken hoe we hier binnen de BEL-combinatie in de looptijd van dit programma duurzaamheid vorm aan kunnen geven.

Op regionaal niveau circulaire initiatieven ondersteunen

Via de samenwerking binnen de regio Gooi- en Vechtstreek ondersteunen we circulaire initiatieven. De toekomst van de circulaire economie ligt in Gooi en Vechtstreek in het ontwikkelen en faciliteren van circulaire initiatieven en het daaraan verbinden van lokale werkgelegenheid en circulaire bedrijvigheid. Gedacht kan worden aan het terugdringen en voorkomen van afval, het stimuleren van kringloopbedrijvigheid en de deeleconomie, slimme retourlogistiek en het verduurzamen van bouw- en materiaalketens in de regio. De regiogemeenten zetten daarnaast in op uitbreiding van de verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven voor milieuverantwoorde verwijdering van consumptiegoederen en verpakkingen en het dragen van de kosten daarvoor.

4.4 Uitvoeringsprogramma

De maatregelen en interventies die de gemeente in 2023-2024 neemt om de doelstellingen te bereiken zijn opgenomen in het uitvoeringsprogramma 2023-2024. Daarin wordt per maatregel benoemd welke rol de gemeente op zich neemt.

5. Duurzame mobiliteit

Het thema mobiliteit heeft verschillende duurzaamheidsaspecten op gemeentelijk niveau. Denk hierbij aan het stimuleren van (duurzaam) elektrisch vervoer en het verduurzamen van mobiliteitsgedrag (stimuleren om te fietsen, eenvoudig wisselen van modaliteiten, zuinige rijstijl, minder reizen, enzovoort). Directe invloed heeft de gemeente op het eigen wagenpark en doelgroepenvervoer. Het thema hangt nauw samen met de energietransitie en met een gezonde leefomgeving.

5.1 Kaders

De doelstelling die in het Klimaatakkoord is vastgelegd, is om in de komende decennia toe te groeien naar een mobiliteit zonder schadelijke uitlaatgassen voor mensen en goederen. In 2050 moet het verbruik van fossiele brandstoffen voor mobiliteit tot nul gereduceerd zijn. Dit betekent onder andere meer inzet van duurzame energie voor mobiliteit op de weg, het water en in de lucht. In het Klimaatakkoord is afgesproken dat nieuwe auto's vanaf 2030 emissieloos zijn. Om te zorgen dat de laadinfrastructuur daarop wordt voorbereid, is de [Nationale Agenda Laadinfrastructuur](#) (NAL). Een groot deel van de afspraken uit de NAL moet op regionaal en gemeentelijk niveau worden uitgevoerd.

Naast het faciliteren van elektrisch vervoer streeft de Rijksoverheid er naar om het aantal autokilometers terug te dringen, en andere vormen van mobiliteit, zoals fietsen, te stimuleren. In bijlage I is een nadere toelichting op de kaders voor dit thema opgenomen.

5.2 Stand van zaken

CO₂-uitstoot door mobiliteit

In onderstaande tabel is de CO₂-uitstoot door de sector mobiliteit in beeld gebracht.

jaar	CO ₂ -uitstoot uitlaatgassen, excl. snelwegen in Laren [kiloton]
1990	10,8
2000	10,1
2010	8,4
2020	7,3

Bron: Klimaatmonitor Rijkswaterstaat

In dit programma duurzaamheid laten we de uitstoot van verkeer over snelwegen buiten beschouwing. Als gemeente Laren hebben we daar immers maar zeer beperkt invloed op. We richten ons op de uitstoot door uitlaatgassen exclusief de snelwegen. De CO₂-uitstoot door mobiliteit (excl. snelwegen) bedraagt in Laren zo'n 18 procent van de totale uitstoot (excl. snelwegen). De afgelopen decennia is de CO₂-uitstoot door uitlaatgassen afgenomen van 10,8 kiloton in 1990 tot 7,3 kiloton in 2020, een afname van 32,2 procent.

Elektrische voertuigen en laadinfrastructuur

De afgelopen jaren is het aantal elektrische voertuigen in Nederland snel toegenomen. Dat is ook in Laren het geval. Hier is de toename zelfs relatief groter dan in de meeste andere gemeenten, zo blijkt uit de Klimaatmonitor van Rijkswaterstaat. De komende jaren zal die groei doorzetten. Er liggen daarom uitdagingen om de laadinfrastructuur aan te laten sluiten op de toenemende vraag en te zorgen voor voldoende groene stroom om elektrische mobiliteit te voeden.

	2016	2017	2018	2019	2020
aantal geregistreerde plug-in hybride voertuigen (PHEV)	73	91	107	134	189
aantal geregistreerde elektrische voertuigen (BEV)	67	79	111	158	219
Totaal aantal (semi)publieke laadpunten voor elektrische auto's	Geen data	Geen data	Geen data	55	52

Elektrische voertuigen en laadpunten (Bron: Klimaatmonitor Rijkswaterstaat)

Duurzame verplaatsingen

Volgens Waarstaatjegemeente.nl vindt in Laren 55,4 procent van het aantal verplaatsingen per dag met de auto plaats. Dat is meer dan gemiddeld in Nederland (47,2 procent). Het aantal verplaatsingen per fiets (28,1 procent) is ook hoger dan gemiddeld (27,0 procent). Het aantal verplaatsingen te voet of met het openbaar vervoer ligt onder het Nederlands gemiddelde.

Gemeentelijke organisatie

Bij de aanschaf van wagens voor het gemeentelijk wagenpark worden voertuigen al duurzaam ingekocht.

5.3 Ambitie en doelstellingen

Het toegankelijk en bereikbaar maken van wonen, werk, landschap, bezienswaardigheden, recreatie, toerisme en cultureel erfgoed vereist bereikbaarheid van en binnen de regio. We zorgen er samen voor de mobiliteit in Laren klimaat- en milieuvriendelijker wordt. Daarmee dragen we bij aan het halen van de landelijke ambitie: een emissieloze vervoerssector in 2050. Om te voldoen aan de landelijke doelstelling, willen we de CO₂-uitstoot van mobiliteit (excl. snelwegen) in Laren in 2030 terugdringen tot maximaal 5,9 kiloton (55 procent besparing ten opzichte van 1990).

Ambitie: Klimaatneutraal verkeer en vervoer in 2050		
Landelijke doelstellingen	Gemeentelijke (sub)doelen	Indicatoren voor monitoring
Terugdringen CO₂-uitstoot		
Emissieloos vervoer in 2050 - Reductie van uitstoot met 55% in 2030 t.o.v. 1990	Reductie van CO ₂ -uitstoot wegverkeer (exclusief snelwegen) met 55% in 2030 t.o.v. 1990, tot 5.9 kiloton	- CO ₂ -uitstoot wegverkeer, excl. snelwegen (Klimaatmonitor)
Faciliteren laadinfrastructuur		
	Faciliteren van voldoende publieke laadpunten in Laren. Aantal benodigde publieke laadpunten op basis van de prognose binnen MRA: - 2025: 74 laadpunten - 2030: 256 laadpunten	- Aantal laadpunten (Klimaatmonitor)
Stimuleren van alternatieven voor de auto		

	- Verbeteren van de OV-bereikbaarheid (o.a. ondersteuning voor inzet van de 'Singer Expres' en maximaal profiteren van de HOV-buslijn tussen Hilversum en Huizen) - In samenwerking met Provincie Noord-Holland realiseren van doorfietsroutes - Terugdringen zwaar verkeer - Faciliteren van autodelen	
Gemeentelijke organisatie		
- Gemeentelijk wagenpark: lichte voertuigen emissieloos in 2030, zware voertuigen zoveel mogelijk emissieloos in 2030 - Duurzame inkoop doelgroepenvervoer: zo veel mogelijk emissieloos in 2025, uiterlijk in 2030 zonder emissies	- Gemeentelijk wagenpark: lichte voertuigen emissieloos in 2030, zware voertuigen zoveel mogelijk emissieloos in 2030 - Duurzame inkoop doelgroepenvervoer: zo veel mogelijk emissieloos in 2025, uiterlijk in 2030 zonder emissies	<i>Monitoring op basis van gegevens gemeentelijke organisatie.</i>

Faciliteren laadinfrastructuur

Om de snelle groei van het aantal elektrische auto's in Laren te stimuleren en te zorgen dat er voldoende laadpunten zijn, faciliteert de gemeente de plaatsing van openbare laadpunten. Binnen de Metropoolregio Amsterdam (MRA) zijn prognoses opgesteld voor het aantal benodigde publieke laadpunten. De ambities en strategie van de gemeente voor een toereikend laadnetwerk voor elektrische voertuigen worden momenteel vastgelegd in een [laadvisie](#).

Om de plaatsing van openbare laadpunten te faciliteren werkt gemeente Laren samen met MRA-Elektrisch. Oplaadpalen worden geplaatst op verzoek van (toekomstige) eigenaren van elektrische auto's die geen mogelijkheid hebben om op eigen terrein een oplaadpunt te realiseren. De laadpalen zelf worden gratis ter beschikking gesteld door de MRA-Elektrisch. De kosten van de benodigde infrastructuur (aanpassen parkeervoorziening, aanbrengen bebording en markering) worden door de gemeente betaald.

Faciliteren en stimuleren van alternatieven voor de auto

Naast het faciliteren van elektrisch autoverkeer, zetten we in op andere vormen van mobiliteit. Samen met de provincie Noord-Holland en de gemeenten Blaricum, Eemnes, Hilversum en Huizen investeert gemeente Laren in een betrouwbaar OV-netwerk en goede fietsverbindingen voor inwoners en reizigers in 't Gooi. De hoogfrequente busverbinding tussen Hilversum en Huizen die vanaf begin 2022 van start is gegaan, is daarvan een goed voorbeeld. Binnen de regio Gooi- en Vechtstreek stellen we momenteel een nieuwe [samenwerkingsagenda](#) op. Mobiliteit is daarin een belangrijk thema.

Lokaal werken we daarnaast aan verduurzaming van mobiliteit door een nieuwe Verkeersvisie op te stellen. We werken aan OV fietspunten en laadpunten. We gaan de hoeveelheid zwaar verkeer terugdringen en gaan in overleg met ondernemers de beste werkwijze daarvoor zoeken. Daarbij wegen we, naast verkeersveiligheid, de milieueffecten van de verschillende keuzes nadrukkelijk mee. We verkennen, eventueel via het inwonerspanel en met de jongerenraad, welke (kleine) ingrepen mogelijk zijn om fietsen aantrekkelijker te maken.

Gemeentelijke organisatie

Als gemeentelijke organisatie geven we het goede voorbeeld. Bij de aanschaf van wagens voor het gemeentelijk wagenpark kopen we duurzaam in. Vanaf 2030 moeten alle lichte voertuigen in het gemeentelijk wagenpark emissieloos zijn. Zware voertuigen moeten zo veel mogelijk emissieloos zijn.

5.4 Uitvoeringsprogramma

De maatregelen en interventies die de gemeente in 2023-2024 neemt om de doelstellingen te bereiken zijn opgenomen in het uitvoeringsprogramma 2023-2024. Daarin wordt per maatregel benoemd welke rol de gemeente op zich neemt.

6. Programma duurzaamheid als verbindend beleid

Het programma duurzaamheid 2023-2027 dient als verbindend beleid voor duurzame ontwikkeling binnen de gemeente Laren. In dit hoofdstuk worden de overkoepelende beleidskaders toegelicht, die voor alle thema's en hun onderlinge samenhang van belang zijn.

6.1 Organisatie

Bestuurlijk

Duurzaamheid is een aspect dat terugkomt in iedere portefeuille binnen het College. Duurzaamheid is daar integraal onderdeel van en verantwoordelijkheid voor de afzonderlijke thema's (zoals energietransitie, groen en klimaatbestendig, circulaire economie, duurzame mobiliteit) ligt bij de verschillende portefeuillehouders. De rol van de wethouder duurzaamheid is coördinerend.

Ambtelijke projectgroep

Op ambtelijk niveau is een projectgroep duurzaamheid geformeerd met vertegenwoordiging vanuit nagenoeg alle beleidsterreinen. Om het beleid uit het programma duurzaamheid goed ten uitvoer te brengen blijft de projectgroep duurzaamheid periodiek samenkomen. Zo wordt tevens een integrale manier van werken geborgd. De projectgroep wordt gecoördineerd door de beleidsmedewerker duurzaamheid.

6.2 Inwoner betrokkenheid en communicatie

Inwonerbetrokkenheid

Voor duurzaamheid in het algemeen en voor de onderliggende vier thema's geldt dat de gemeente Laren de gestelde ambities en doelstellingen alleen kan behalen in samenwerking met inwoners, ondernemers en andere stakeholders binnen en buiten de gemeente. Daarom heeft betrokkenheid van inwoners bij alle thema's binnen duurzaamheid een belangrijke rol. Hiervoor werd onder andere het inwonerspanel geraadpleegd waaraan ruim 300 respondenten hebben deelgenomen om vragen te beantwoorden.

De verschillende stakeholders worden betrokken bij het opstellen van het uitvoeringsprogramma. In dat uitvoeringsprogramma wordt per project, actie of maatregel de meest passende werkwijze voor inwonerbetrokkenheid gekozen. We ondersteunen daarbij initiatieven van inwoners, maar ook bij gemeentelijke plannen vragen we actief de betrokkenheid van onze inwoners.⁶

Communicatie en informatie

Communicatie met inwoners en informatievoorziening over duurzame ontwikkeling zijn essentieel onderdeel van het programma duurzaamheid. We zetten daarvoor onder andere de gemeentelijke kanalen zoals het Larens Journaal, de website, social media in. Voor onafhankelijke informatie over verduurzaming van hun woning kunnen inwoners terecht op de website van het Duurzaam Bouwloket. Samen met buurgemeenten onderzoeken we de mogelijkheden om communicatie over kansen en initiatieven voor duurzame ontwikkeling verder te verbeteren.

⁶ Coalitieakkoord

6.3 Budget

Het budget voor de uitvoering van het duurzaamheidsprogramma zal uit de volgende onderdelen bestaan:

1. Klimaatgelden van het Rijk: CDOKE
2. Subsidies: NIP, Energiebesparing Provincie en Energiearmoede
3. Aanvullend: Gemeentebudget

Inzet van de gelden CDOKE

In de regeling Capaciteit Decentrale Overheden voor Klimaat- en Energiebeleid (CDOKE) is aangegeven wat de gemeenten kunnen verwachten aan uitvoeringsmiddelen voor de aanpak van klimaat en duurzaamheid. Deze middelen zijn bestemd voor personele, en bijbehorende materiele kosten van gemeenten.

Het voorstel van de drie BEL-gemeenten is om deze gelden één op één door te zetten naar de BEL Combinatie. De middelen zullen in elk geval van 2023 t/m 2025 beschikbaar zijn, en naar verwachting ook in de jaren daarna. Ze kunnen dus structureel worden ingezet voor het bekostigen van personeel. De toegezegde bedragen zullen in de toekomst nog oplopen. Het gaat om de volgende bedragen voor Blaricum, Laren en Eemnes:

Gemeente	2023	2024	2025
Blaricum	€ 250.626	€ 252.899	€ 255.173
Laren	€ 259.043	€ 261.393	€ 263.743
Eemnes	€ 213.137	€ 215.070	€ 217.004
Totaal	€ 722.806	€ 729.362	€ 743.217

Overige budgetten

Voor de uitvoering van het klimaatbeleid zijn ook nog andere budgetten beschikbaar die voor de uitvoering van projecten gebruikt kunnen worden. Deze bestaan uit:

- o Subsidies (voorbeelden):
- o Rijk: Energiearmoede en NIP
- o Provincie: Soortenmanagementplan (Provincie Utrecht), Energiebesparing (Provincie Noord-Holland)
- o Gemeente budget

Voor bepaalde onderwerpen ontvangen gemeenten subsidies vanuit het rijk. Voorbeelden hiervan zijn subsidies voor de aanpak van energiearmoede, en voor de uitvoering van een lokaal isolatieprogramma. Ook op provinciaal niveau kunnen voor bepaalde onderwerpen subsidies worden aangevraagd.

In de basis wordt het CDOKE budget aangewend om vanuit het team de basisactiviteiten op te pakken. Het opstellen van bijvoorbeeld beleid- en visiestukken vallen hierbinnen. Indien er voor een bepaalde thema subsidie beschikbaar is dan zal dit aan het budget voor het betreffende thema worden toegevoegd. Indien er verdere, aanvullende activiteiten voor gemeenten worden uitgevoerd dan zullen hiervoor specifiek middelen vanuit de gemeente beschikbaar worden gesteld. Hiervoor zal dan een apart college –en of raadsvoorstel worden ingediend

Naast de structurele CDOKE-gelden ontvangen de gemeenten ook incidentele gelden voor de uitvoering van het klimaatbeleid, bijvoorbeeld voor bestrijding van energiearmoede en voor een lokaal isolatieprogramma. Waar mogelijk zal in de uitvoering ook hier de samenwerking tussen de BEL-gemeenten worden gezocht en zal vooraf moeten worden vastgesteld welk deel van de gelden per gemeente worden ingezet op de gezamenlijkheid. Wat niet aan de samenwerking wordt besteed zal beschikbaar zijn voor de lokale-en regionale opgaven.

6.4 Monitoring en rapportage

Een jaarlijkse voortgangsrapportage zorgt voor sturingsinformatie op bestuurlijk (College en raad) en op ambtelijk niveau voor het gemeentelijk duurzaamheidsbeleid. De voortgangsrapportage krijgt, conform de aanbeveling van de rekenkamercommissie in het rapport *Inzicht in de energietransitie in de BEL-gemeenten* (2020), een soortgelijke opzet als de monitoringsrapportage van gemeente Eemnes.

In de duurzaamheidsrapportage kijken we naar de input (budget, capaciteit), de output (de concrete resultaten van beleid en projecten) en de outcome (de impact van het programma op duurzame ontwikkeling in Laren) van het beleid. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat niet iedere beleidsmaatregel een kwantificeerbaar en meetbaar effect heeft. Daarbij is duurzame ontwikkeling ook sterk afhankelijk is van externe factoren, zoals nationaal beleid en bijvoorbeeld stijgende energieprijzen.

De jaarlijkse voortgangsrapportage duurzaamheid bestaat uit drie onderdelen:

- Voortgang duurzame ontwikkeling in Laren aan de hand van indicatoren;
- Voortgang per project uit het uitvoeringsprogramma en toelichting behaalde resultaten;
- Reflectie op de resultaten en indien nodig bijsturing van het programma.

Voortgang aan de hand van indicatoren

Het eerste deel van de voortgangsrapportage bevat de stand van zaken per duurzaamheidsthema aan de hand van de belangrijkste indicatoren uit openbare bronnen en indices (zoals de Klimaatmonitor, gegevens van het CBS, etc). Hieruit blijkt of Laren op koers ligt om de gestelde doelen in het programma duurzaamheid te behalen. Hieruit blijkt de geboekte voortgang, en de resterende opgave.

De indicatoren om ontwikkeling voor de kwantificeerbare doelstellingen te monitoren zijn in de voorgaande hoofdstukken opgenomen. Sommige ontwikkelingen kunnen gevisualiseerd worden in bijvoorbeeld een grafiek of taartdiagram om de ontwikkeling zichtbaar te maken. Voor de meeste cijfers geldt dat ze met een vertraging van ongeveer 2 jaar beschikbaar zijn in de Klimaatmonitor.

Ook binnen de RES-regio en vanuit de provincie Noord-Holland wordt de ontwikkeling van hernieuwbare energie gemonitord.

Voortgang per project en toelichting van behaalde resultaten

Het tweede deel van de rapportage bevat de stand van zaken van de maatregelen en projecten die worden opgenomen in het uitvoeringsprogramma bij dit programma duurzaamheid. Dit betreft de output. Daarmee krijgt de raad jaarlijks inzicht de voortgang van het proces en wordt duidelijk wat is bereikt, wat extra is gedaan, en wat nog niet is bereikt.

Reflectie op resultaten en indien nodig bijsturing

Tenslotte wordt in de rapportage gereflecteerd op de behaalde resultaten en kan indien nodig worden bijgestuurd.

Bijlage I. Europese en nationale beleidskaders

Sustainable Development Goals (SDG's)

Het begrip 'duurzame ontwikkeling' is in 2015 door de Verenigde Naties vertaald naar zeventien wereldwijde hoofddoelen, de Sustainable Development Goals (SDG's) voor 2030. Deze 'duurzame ontwikkelingsdoelen' omvatten de zeventien grote opgaven waar we als wereld voor staan. Ze vormen een internationale leidraad voor duurzame ontwikkeling in de sociale en fysieke aspecten van onze omgeving.

De SDG's vormen een breed kader om de wereld tot 'een betere plek te maken in 2030'. De SDG's bevatten zowel doelstellingen op economisch, sociaal, als op ecologisch gebied. Ook voor gemeenten ligt er een verantwoordelijkheid om te werken aan het realiseren van deze doelen. Lokale overheden verkeren in de beste positie om de mondiale doelen te koppelen aan wat er lokaal moet gebeuren.

In Nederland heeft de VNG in een handreiking⁷ in beeld gebracht hoe de ontwikkelingsdoelen binnen de Nederlandse context verbonden zijn met de opgaven van gemeenten.

De SDG's bieden een gezamenlijke taal, communicatiekracht en een goed kader voor samenwerking. Ze laten zien hoe internationale, nationale en lokale maatregelen samenhangen en bijdragen aan een gezamenlijk doel. SDG's kunnen daarnaast de samenhang tussen verschillende duurzaamheidsthema's duidelijk maken.

Energie

Klimaatakkoord Parijs (2015)

In 2015 is in het internationaal Klimaatakkoord Parijs de ambitie uitgesproken om de opwarming van de aarde te beperken tot maximaal 2 graden Celsius ten opzichte van het pre-industriële niveau, met het streven een maximale temperatuurstijging van anderhalve graad. De betrokken partijen zetten zich in om de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen en overige schadelijke stoffen te verminderen in combinatie met de beschikbare technieken van dat moment en verplichten zich hieraan een financiële bijdrage te leveren.

⁷ Zie de brochure *De Global Goals in het gemeentelijk beleid. Een handreiking voor Nederlandse gemeenten* (2018).

Europese klimaat- en energiedoelstellingen

Naast het wereldwijde Klimaatakkoord van Parijs, heeft de Europese Unie ook Europese doelstellingen gesteld. In 2019 heeft de Europese Commissie de Green Deal gepresenteerd en spraken de EU-lidstaten af dat de EU in 2050 klimaatneutraal moet zijn. Een belangrijk onderdeel van de Green Deal was het opstellen van een Europese klimaatwet. In 2021 werd de Europese klimaatwet van kracht met het doel de CO₂-uitstoot in 2030 met 55 procent te verlagen ten opzichte van het niveau in 1990. Onder de noemer 'Fit for 55' neemt de Europese Unie concrete maatregelen om dat tussendoel te bereiken. De belangrijkste Europese doelstellingen voor 2030 zijn:

- Vermindering van de CO₂-uitstoot met ten minste 55 procent ten opzichte van de uitstoot in 1990
- Het aandeel hernieuwbare energie in de EU moet ten minste 40 procent bedragen
- Verplichting tot energiebesparing van 0,8 procent per jaar. *De Europese Commissie wil de doelstelling vanaf 2024 verhogen naar 1,5 procent per jaar van het totale eindgebruik van energie.*

Nederlandse Klimaatwet (2019)

De Klimaatwet is met ingang van 1 september 2019 in werking getreden. De Klimaatwet borgt de Nederlandse klimaatambities op de lange termijn. Deze wet biedt een kader voor ontwikkeling van beleid gericht op het onomkeerbaar en stapsgewijs terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland. De doelstellingen uit de Klimaatwet zijn:

- Reductie van de uitstoot van CO₂ met 95% ten opzichte van 1990 in 2050
- 49% van deze reductie moet in 2030 moet zijn gerealiseerd
- In 2050 is de elektriciteitsproductie 100% CO₂-neutraal

Het kabinet Rutte IV scherpt de doelstellingen voor het klimaatbeleid aan. Het wil dat Nederland in 2050 klimaatneutraal is. Daarom past het kabinet het doel voor de vermindering van CO₂-uitstoot voor 2030 in de Klimaatwet aan naar minstens 55%. Dit staat in het coalitieakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst'.

Klimaatakkoord (2019)

In het nationale Klimaatakkoord zijn concrete maatregelen opgenomen om de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen. In het Klimaatakkoord worden maatregelen voorgesteld aan de hand van vijf thema's: Elektriciteit, Industrie, Mobiliteit, Landbouw & landgebruik en Gebouwde Omgeving. Gemeenten (en regio's) krijgen een belangrijke regierol toebedeeld in de uitvoering van het Klimaatakkoord. Voor decentrale overheden, waaronder gemeenten, is de grootste rol weggelegd bij de thema's:

- Gebouwde Omgeving (o.a. energiebesparing en transitie naar aardgasloze wijken in 2050),
- Elektriciteit (met name opwek van duurzame energie op land en bij het opstellen van Regionale Energie Strategieën.)

Programma Versnelling verduurzaming gebouwde omgeving en Nationaal Isolatieprogramma

Het programma Versnelling verduurzaming gebouwde omgeving (2022) beschrijft de aanpak van de Rijksoverheid om woningen, scholen, winkels en kantoren versneld te verduurzamen. Het Nationaal Isolatieprogramma is onderdeel van het Programma Versnelling verduurzaming gebouwde omgeving. Het doel van het Nationaal Isolatieprogramma is om tot 2030 2,5 miljoen huur- en koopwoningen te isoleren met de nadruk op de slecht geïsoleerde woningen¹ (label E, F en G), waarbij één of meerdere stappen worden gezet richting de standaard voor woningisolatie.

- Onder actielijn 1 van het Nationaal Isolatieprogramma kunnen gemeenten meerjarige plannen indienen, die aansluiten bij de transitievisie warmte en bewonersinitiatieven en zich zoveel als mogelijk richten op het verbeteren van woningen met de slechtste labels.
- Onder actielijn 4 ontvangen gemeenten budget voor een gemeentelijke aanpak die is gericht op het voorkomen van energiearmoede en ondersteuning van kwetsbare mensen in koop- en huurwoningen.

Daarnaast stelt de Rijksoverheid budget beschikbaar voor uitvoeringskosten en de aanpak van energiearmoede.

Regelgeving utiliteitsgebouwen

Voor utiliteitsgebouwen gelden de milieuregels in het zogenoemde Activiteitenbesluit. Daarnaast zijn er wettelijke verplichtingen voor energiebesparing door bedrijven en organisaties.

Vanuit het Activiteitenbesluit Wet milieubeheer geldt een energiebesparingsplicht voor bedrijven en instellingen die meer dan 50.000 kWh elektriciteit of 25.000 m³ aardgas(equivalent) per jaar gebruiken. Dit houdt de verplichting in om alle energiebesparende maatregelen te treffen die zich binnen vijf jaar terugverdienen. Vanuit het Bouwbesluit moeten kantoren groter dan 100 m² vanaf 2023 minimaal energielabel C hebben. Utiliteitsgebouwen en woningen die na 2020 worden opgeleverd moeten bijna energieneutraal zijn: Bijna EnergieNeutrale Gebouwen (BENG).

Wetsvoorstel gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw)

Als onderdeel van de uitwerking van de Klimaatakkoord-afspraken over de gebouwde omgeving, biedt dit wetsvoorstel gemeenten de bevoegdheid tot het stellen van lokale regels om de transitie in de gebouwde omgeving naar duurzame alternatieven tot uitvoering te brengen. Dit wetsvoorstel biedt gemeenten de mogelijkheid om te regelen welke wijken op termijn overstappen op een duurzaam alternatief voor aardgas. Op basis van dit wetsvoorstel kunnen gemeenten de netbeheerders de opdracht geven om wijken, die aangewezen zijn in het omgevingsplan, van het gas af te sluiten. Het gaat daarbij om wijzigingen van de Omgevingswet en de Gaswet.

De inwerkingtreding van dit wetsvoorstel is voorzien voor 2024.

Sectorale routekaart verduurzaming schoolgebouwen

Er is steeds meer aandacht voor het verduurzamen van onder meer vastgoed. Ook voor onderwijs geldt dit in toenemende mate. Hiervoor is specifiek de Sectorale routekaart verduurzaming schoolgebouwen opgesteld door de PO-raad, de VO-raad en VNG. Duurzame schoolgebouwen dragen bij aan goed onderwijs en aan het behalen van de doelstellingen uit het klimaatakkoord.

Groen en klimaatbestendig

Nationaal Deltaprogramma

In het Nationaal Deltaprogramma staat hoe de overheid Nederland beschermt tegen overstromingen, zorgt voor voldoende zoetwater en werkt aan een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting. Het Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen, Rijkswaterstaat en verschillende maatschappelijke organisaties werken vanuit het Deltaprogramma samen aan deze opgaven, onder leiding van de deltacommissaris. Het programma bestaat uit drie onderdelen:

- Deltaprogramma Waterveiligheid
- Deltaprogramma Zoetwater
- Deltaprogramma Ruimtelijke adaptatie

Alle drie de programma's bevatten een Deltabeslissing en een Deltaplan.

Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie en Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie

In het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie staat hoe gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk Nederland willen inrichten om de gevolgen van de toenemende hitte, droogte, hevige neerslag en overstromingen op te vangen. Onderdeel van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie is de Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie uit 2015. Daarin is afgesproken dat Nederland in 2050 'waterrobuust en klimaatbestendig' is ingericht. In 2021 is de deltabeslissing herijkt en zijn de volgende (voor gemeenten relevante) tussendoelen opgenomen:

- Klimaatbestendig en waterrobuust inrichten is vanaf 2020 in al het beleid en handelen van overheden en overige partijen een vast onderdeel.
- Overheden analyseren de kwetsbaarheid van het eigen gebied met een stresstest, vertalen de resultaten in een risicodialog met alle relevante (gebieds)partners naar een adaptatiestrategie met een uitvoeringsagenda. Deze cyclus wordt periodiek herhaald (eens in de zes jaar, of eerder als daar aanleiding voor is).
- Uiterlijk in 2024 zorgen gemeenten voor borging in gemeentelijke omgevingsvisies, (sectorale) programma's en omgevingsplannen.

Deltaplan Biodiversiteitsherstel

Vanaf 2020 is het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) een van de partners van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel. In dit plan staan voorstellen voor de aanpak van het herstel van biodiversiteit in Nederland.

Programma Versterken Biodiversiteit

Verschillende ministeries werken samen aan plannen om biodiversiteit te versterken. Deze plannen komen samen in het programma 'Versterken Biodiversiteit'. Eén van de doelen van dit programma is de instandhouding van alle soorten uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. Ook moet de ecologische voetafdruk van Nederland nog maar half zo groot zijn in 2050. Het programma moet bijdragen aan het nakomen van internationale afspraken over biodiversiteit, zoals de Biodiversiteitsverdrag van Rio de Janeiro (CBD) en de Europese Biodiversiteitsstrategie (EBS). Tevens moet het programma de natuurkwaliteit van Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Nederland te verbeteren.

Wet natuurbescherming

Met ingang van 1 januari 2017 is de Wet natuurbescherming (Wnb) in werking getreden. Deze wet vervangt de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet. De Wnb regelt soortenbescherming, gebiedsbescherming en stelt regels voor het op nationaal niveau bewaren van houtopstanden. Verder stelt de Wnb regels voor hout en houtproducten. In het beheer, onderhoud van bomen en bij het verlenen van omgevingsvergunningen kan de gemeente te maken krijgen met de regels van de Wnb.

Chemische bestrijdingsmiddelen

Sinds 1 november 2017 geldt er buiten de landbouw een verbod op professioneel gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in openbaar gebied. Dat betekent dat gemeentes onkruid met andere methoden moeten tegengaan. Er gelden verschillende uitzonderingen. Bijvoorbeeld bij plantensoorten die niet of zeer moeilijk te bestrijden zijn zoals Japanse duizendknoop.

Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Het Natuurnetwerk is de voortzetting van de Ecologische Hoofdstructuur. Deze werd in 1990 door het Rijk op kaart getekend. Het doel was en is om natuurgebieden te verbinden. Planten en dieren krijgen daarmee meer kans zich te verspreiden en voort te planten. Dit helpt om de diversiteit aan soorten in stand te houden. De provincie Noord-Holland staat nu voor de taak om het NNN in 2027 binnen de provincie af te ronden. Om dit te bereiken is binnen de provincie het Regiebureau Natuurnetwerk opgezet.

Natura 2000

Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden. In deze Natura 2000-gebieden worden bepaalde dieren, planten en hun natuurlijke leefomgeving beschermd om de biodiversiteit (soortenrijkdom) te behouden.

Circulaire economie

Europese doelstellingen circulaire economie

In overeenstemming met de EU-doelstelling uit de Green Deal uiterlijk in 2050 klimaatneutraal te zijn, presenteerde de Europese Commissie in 2020 een nieuw (tweede) EU-Actieplan voor de circulaire economie (A new Circular Economy Action Plan for a Cleaner and More Competitive Europe). Dit actieplan is gericht op afvalpreventie en -beheer en op het stimuleren van groei en het concurrentievermogen van de EU op dit gebied. Het actieplan moet daarnaast bijdragen aan het voorkomen van biodiversiteitsverlies. De Kaderrichtlijn afvalstoffen (KRA) (2008/98/EG) vormt de basis van de EU-wetgeving op het gebied van afvalstoffen. De kaderrichtlijn afvalstoffen bevat o.a. een verplichting om stedelijk afval gescheiden in te zamelen.

Nederland Circulair 2050 & Grondstoffen-akkoord

In het Rijksbrede programma Nederland Circulair 2050 (2016) en het daaraan gekoppelde Grondstoffenakkoord (2017) is de ambitie vastgelegd dat Nederland in 2050 circulair moet zijn. Als tussendoel is daarbij gesteld om in 2030 50% minder primaire grondstoffen (mineraal, fossiel en metalen) te gebruiken. De Rijksoverheid heeft samen met ondertekenaars van het Grondstoffenakkoord 5 transitieagenda's opgesteld met concrete maatregelen. Het gaat om de transitieagenda's Kunststoffen, Consumptiegoederen, Maakindustrie, Bouw en Biomassa en Voedsel.

Wet milieubeheer: gemeentelijke zorgplicht inzamelen huishoudelijk afval

Gemeenten hebben een wettelijke zorgplicht voor het (gescheiden) inzamelen van huishoudelijk afval. De zorgplicht is vastgelegd in hoofdstuk 10 van Wet Milieubeheer. Bedrijfsafval valt niet onder de zorgplicht van de gemeente; bedrijven zijn zelf verantwoordelijk voor het afvoeren van hun afval. Gemeenten zijn sinds 1 juli 2020 wettelijk verplicht om gft-afval, papier, metaal, kunststof, glas en elektronische apparatuur gescheiden in te zamelen. Op die datum trad het besluit gescheiden inzameling in werking. Vanaf 1 januari 2025 moeten ook textiel en gevaarlijke afvalstoffen gescheiden worden ingezameld. In het Activiteitenbesluit zijn verplichtingen voor gemeenten opgenomen als het gaat om de scheiding van grof huishoudelijk afval op milieustraten.

Landelijk Afvalbeheerplan 2017-2029 (LAP3) en Uitvoeringsprogramma VANG (Van Afval Naar Grondstof)

Het Landelijk afvalbeheerplan (LAP) is het beleidskader voor afval in de circulaire economie in Nederland. Alle overheden moeten bij de uitvoering van hun taken op het gebied van afval rekening

houden met het LAP. In 2017 is het derde LAP in werking getreden. Hierin zijn de volgende doelstellingen opgenomen voor huishoudelijk afval:

- reductie hoeveelheid huishoudelijk restafval naar maximaal 100 kg per inwoner per jaar in 2020, en maximaal 30 kg per inwoner per jaar in 2025.
- verhogen van het aandeel afvalscheiding (fijn en grof) huishoudelijk afval naar minimaal 75% in 2020 (via bron- of nascheiding).

Via het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA wordt aan gemeenten algemene en specifieke kennis en ondersteuning geboden. Voor de periode 2021-2025 blijft het streven om door middel van goede afvalscheiding hoogwaardige recycling te faciliteren, maar het accent komt sterker te liggen op hoogwaardigere (kwalitatief betere) ingezamelde stromen. Daarnaast kijken gemeenten voor bepaalde reststromen ook naar mogelijkheden om de hoeveelheid afval te beperken door waar mogelijk in te zetten op preventie.

Raamovereenkomst Verpakkingen 2013-2022 en Ketenovereenkomst Verpakkingen 2020-2029

De producentenverantwoordelijkheid voor verpakkingsafval is uitgewerkt in de Raamovereenkomst Verpakkingen 2013 - 2022. In de overeenkomst staan de afspraken tussen Rijk, het verpakkende bedrijfsleven en gemeenten (VNG) over de uitvoering van het Verpakkingenbesluit. Conform de Raamovereenkomst ontvangen gemeenten een kostendekkende vergoeding voor de gescheiden inzameling van kunststof verpakkingsafval. In de Ketenovereenkomst staan afspraken ter aanvulling en opvolging van de Raamovereenkomst.

Afspraken uit de Raamovereenkomst over de vergoedingen en regie van de materiaalsoorten glas, papier en karton en hout worden gedurende de looptijd van de Raamovereenkomst gecontinueerd totdat VNG en AFV andere afspraken maken. Uiterlijk voor het einde van de Raamovereenkomst leggen VNG en AFV nieuwe afspraken vast over de regie en vergoedingen van deze verpakkingsmaterialen voor de periode 2023-2029.

MRA Intentieverklaring Circulair opdrachtgeverschap en Circulair Inkopen (2018)

33 gemeenten, 2 provincies en de Vervoerregio Amsterdam hebben zich door ondertekening van de Intentieverklaring uitgesproken voor circulair inkopen en opdrachtgeverschap. Met de intentieverklaring richten de MRA-partners zich op de volgende doelstellingen:

- in 2022 minstens 10% van alle producten, goederen en diensten circulair inkopen.
- In 2025 moet dit zijn opgelopen tot 50%.
- Daarna wordt gekeken hoe de overheden zo snel mogelijk naar 100% circulair inkopen en opdrachtgeverschap kunnen komen.

Bij de intentieverklaring is een roadmap opgesteld die dient als praktische handleiding waarin alle MRA-partijen terugvinden wat ze moeten doen om de inkoopambities te bereiken.

Duurzame mobiliteit

Europese doelstellingen duurzame mobiliteit

Europees beleid voor duurzaam vervoer sluit aan bij de doelstelling om in 2050 klimaatneutraal te zijn en in 2030 de CO₂-uitstoot met 50 procent te verminderen ten opzichte van 1990. In de Europese Green Deal wordt opgeroepen om de uitstoot van broeikasgassen door de gehele sector mobiliteit met 90 procent te verminderen in 2050 (ten opzichte van 2021). Voor wegverkeer zijn in het Fit for 55-pakket (2021) de doelstellingen opgenomen om in 2030 de CO₂-uitstoot van auto's met 55% en van

bestelwagens met 50% terug te dringen (ten opzichte van 2021). In 2035 moet de uitstoot van zowel auto's als bestelwagens zelfs met 100% omlaag.

Klimaatakkoord (2019)

In het Klimaatakkoord zijn voor het thema mobiliteit de volgende afspraken gemaakt:

- Duurzame inkoop gemeentelijk wagenpark (lichte voertuigen emissieloos in 2030, zware voertuigen zoveel mogelijk emissieloos in 2030)
- Duurzame inkoop doelgroepenvervoer (zoveel mogelijk emissieloos in 2025, uiterlijk in 2030 zonder emissies)
- Emissieloos vervoer uiterlijk in 2030 als voorwaarde bij inkoop van opdrachten

Nationale Agenda Laadinfrastructuur (NAL)

Om te zorgen dat uiterlijk in 2030 alle nieuwe auto's emissieloos zijn is de Nationale Agenda Laadinfrastructuur (NAL) als bijlage bij het Klimaatakkoord toegevoegd. Een groot deel van de afspraken uit de NAL moeten op regionaal en gemeentelijk niveau worden uitgevoerd.

- Gemeenten stellen eind 2020 (bij voorkeur in regionaal verband) een integrale visie op laadinfrastructuur vast.
- Gemeenten en regio's borgen (de voorbereiding op) de uitrol van laadinfrastructuur in de Regionale Energiestrategie (RES), de omgevingsvisie en het omgevingsplan.
- Regio's of individuele gemeenten stellen uiterlijk 2020 plaatsingsbeleid vast voor publieke laadinfrastructuur.
- De gemeenten en provincies wijzen geschikte locaties aan voor snellaadinfrastructuur in binnenstedelijk gebied en langs provinciale wegen.
- Gemeenten en regio's maken in bestaande en nieuwe samenwerkingsovereenkomsten met bedrijven aanvullende afspraken over de minimale hoeveelheid laadinfrastructuur voor bedrijventerreinen.

Communicatie, participatie en educatie

Participatie en de Omgevingswet

De invoering van de Omgevingswet is voorzien voor 1 januari 2024. Planning in de fysieke leefomgeving dient participatief en in samenhang tot stand te komen. Duurzaamheid moet hierin een plek krijgen. De Omgevingswet stimuleert vroegtijdige participatie om de kwaliteit van oplossingen te vergroten en ervoor te zorgen dat verschillende perspectieven, kennis en creativiteit tijdig op tafel komen. De Omgevingswet zegt over participatie: 'het in een vroegtijdig stadium betrekken van belanghebbenden [...] bij het proces van de besluitvorming over een project of activiteit'. Met belanghebbenden bedoelt de wet burgers, vertegenwoordigers van bedrijven, professionals van maatschappelijke organisaties en bestuurders van overheden.

Omdat participatie maatwerk is, schrijft de wet niet voor hoe de participatie moet plaatsvinden. De wet geeft het bevoegd gezag en de initiatiefnemer de vrijheid eigen keuzes te maken voor de inrichting van het participatieproces. De locatie, het soort besluit, de omgeving en de betrokkenen zijn immers elke keer anders. Ook het moment waarop participatie start, verschilt per keer.

Bijlage II. Potentie voor reductie CO₂-uitstoot

Potentie voor reductie energieverbruik en CO₂-uitstoot woningen

Door DWA is een inschatting gemaakt van de potentiële CO₂-besparing door isolatie en verduurzaming van woningen. De potentiële besparing van CO₂-uitstoot in de sector woningen in de periode 2023-2030 door woningen energiezuiniger te maken, bedraagt 11,3 kton. De potentiële CO₂-besparing voor de periode 2023-2043 bedraagt 32,3 kton.

Daarvoor is een inschatting gemaakt van de huidige energielabels in Laren op basis van bouwjaar:

Bouwjaar	< 1920	1921-1940	1941-1974	1975-1982	1983-1991	1991-2005	2006-2020	>2020
Energielabel	G	F	E	D	C	B	A	A*(+++)

In onderstaande tabel is de potentiële besparing van energie en CO₂-uitstoot in de periode 2023-2030 (7 jaar) en in een periode 2023-2043 (20 jaar) weergegeven.

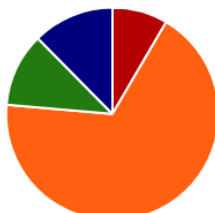
Energielabel	G	F	E	D	C	B	A	A*(+++)
Aantal woningen	773	961	1.176	459	740	449	857	49
Voorspeld energielabel over 20 jaar	D/C	C/B	B/A	B/A	B	A	A	A*(+++)
Gemiddeld energielabel over 7 jaar	E/F	E	D	C/D	B/C	B	A	A+(+++)
Warmtebesparing 20%		23%	13%	8%	16%	6%	0	0
Besparing (ton CO ₂ /jaar)	809,5	1114,5	714,7	161,9	474,6	103,7	0	0
Totale besparing over 20 jaar	Warmte	546 TJ						
	CO ₂	32.300 ton						
Totale besparing over 7 jaar	Warmte	191 TJ						
	CO ₂	11.300 ton						

Hierbij is uitgegaan van de energielabels die op dit moment bekend zijn (Van de woningen had 51% in Laren een energielabel). Bovendien is op bouwjaar een inschatting gemaakt van de energielabels van woningen waarbij dit niet bekend was. De opgenomen CO₂ uitstoot is berekend op basis van de verwachte energiebesparing per jaar in combinatie met de emissiefactor voor aardgas volgens co2emissiefactoren.nl.

Bij de berekening van de totale besparing in de tabellen is uitgegaan van een ongeveer lineaire snelheid waarmee de huizen worden verduurzaamd over 20 jaar (tot ongeveer 2043). Tot 2030 is nog 7 jaar waarin een deel van de woningen het voorspelde energielabel hebben gehaald. Het besparingspotentieel tot 2030 kan gezien worden als 35% van de berekende totale besparing. Dit levert dan de besparing over 7 jaar op. Ter indicatie is de besparing uitgedrukt in een gemiddeld energielabel over 7 jaar.

Potentie reductie CO₂-uitstoot door middel van opwek zonne-energie

De potentie voor opwek van zonne-energie op daken in Laren is in beeld gebracht met de tool Zonnedakje.nl/noord-holland. Uit de analyse van daken in de gemeente blijkt dat de potentiële te vermijden CO₂-uitstoot door opwek van zonne-energie op daken in Laren ruim 6 kton bedraagt. Ongeveer 2,8 kton kan daarvan op grote daken (meer dan 15 kWp potentie) gerealiseerd worden.

Totaal aantal daken	9.258
Totaal dakoppervlakte x 1000 [m ²]	773
Potentieel geschikt dakoppervlakte x 1000 [m ²]	286
Potentieel te plaatsen zonnepanelen	103.314
Potentieel op te wekken energie per jaar [MWh]	32.535
Potentieel te vermijden CO ₂ -uitstoot per jaar [ton]	6.084
Potentie daken ■ Niet geschikt ■ Mogelijk geschikt ■ Geschikt ■ Installatie aanwezig Geschikt dakoppervlakte per gebruiksdoel ■ Bedrijfsdak ■ Woning ■ Overig ■ Onbekend	

Potentie opwek zonne-energie op daken op basis van Zonnedakje.nl/noord-holland.

Bijlage III. Inpassing duurzaamheid in de systematiek van de Omgevingswet

Duurzaamheid is één van aanleidingen en een centrale doelstelling van de Omgevingswet: "De Omgevingswet is, met het oog op duurzame ontwikkeling, gericht op het (...) bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit en doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke functies" (zie 1.3 - "Transitie naar een duurzame samenleving"⁸). De Omgevingswet biedt lokale overheden verschillende 'instrumenten' om concreet invulling te geven aan het aspect duurzaamheid.

Leeswijzer

Het eerste deel van deze bijlage geeft een korte introductie op de Omgevingswet, de doorwerking voor gemeenten en de aanknopingspunten voor duurzame ontwikkeling. Het tweede deel gaat nader in op verankering van duurzame ontwikkeling per thema (Energie, Groen en klimaatbestendig, Circulaire economie, en Duurzame mobiliteit) in de instrumenten van de Omgevingswet.

Kerninstrumenten voor gemeenten

De Omgevingswet heeft zes kerninstrumenten⁹; hiermee kan de overheid beleid schrijven en uitvoeren. De zes kerninstrumenten zijn:

Kerninstrument:	Gemeente:
I. Omgevingsvisie	Gemeentelijke Omgevingsvisie
II. Programma	Actieplannen en overige (vrijwillige en verplichte) programma's
III. Decentrale regels,	Omgevingsplan
IV. Algemene rijksregels,	n.v.t.
V. Omgevingsvergunning	Omgevingsvergunning
VI. het projectbesluit.	n.v.t.

Hieronder lichten we de instrumenten die voor gemeenten relevant zijn nader toe.

Omgevingsvisie

De omgevingsvisie is een samenhangend, strategisch plan over de leefomgeving. Dit plan richt zich op de hele fysieke leefomgeving, en houdt rekening met alle ontwikkelingen in een gebied. Het betreft een visie voor de lange termijn. De omgevingsvisie is het instrument voor het adresseren van duurzame ontwikkelingen zoals energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie.

Programma's

In *programma's* wordt de omgevingsvisie verder uitgewerkt door middel van *maatregelen*. Dit is een optioneel, dus geen verplicht instrument. Echter: een programma is een beleidsdocument en is wel degelijk bindend voor de overheid die het vaststelt. Het programma richt zich op een onderwerp, een bepaalde bedrijfssector of een gebied. Verschillende overheden kunnen ook samen een programma opstellen. Voor sommige onderwerpen verplicht de Omgevingswet de overheid een programma op te

⁸ <https://zoek.officiëlebekendmakingen.nl/kst-33962-3.html>

⁹ <https://iplo.nl/regelgeving/instrumenten/samenhang-instrumenten/6-kerninstrumenten/>

stellen. Voorbeelden van maatregelen die een overheid kan gebruiken zijn beleidsregels en financiële instrumenten. Maar ook communicatie, convenanten en de uitvoering van projecten zijn een maatregel om de doelstelling uit programma's te bereiken.

Omgevingsplan

Het omgevingsplan bevat algemene regels van de gemeente voor de fysieke leefomgeving. Iedere gemeente heeft één omgevingsplan. Als de Omgevingswet in werking treedt, beginnen gemeenten met een omgevingsplan van rechtswege. Dit is een samenvoeging van alle bestaande gemeentelijke bestemmingsplannen aangevuld met 'de bruidsschat' met voormalige rijksregels. Vanuit de wetgever krijgen gemeenten de opdracht om dit omgevingsplan van rechtswege in de periode van 1-1-2023 tot 31 december 2029 te vervangen door een nieuw omgevingsplan dat voldoet aan de regels van de Omgevingswet en waarin alle regels die de fysieke leefomgeving wijzigen (dus ook regels uit lokale verordeningen) zijn opgenomen.¹⁰ Beleid voor duurzame ontwikkeling, zoals uit de Regionale Energiestrategie (RES), moet ruimtelijk worden ingepast in het omgevingsplan.

Duurzame omgevingswaarden

In het omgevingsplan worden omgevingswaarden opgenomen. Een omgevingswaarde is een van de instrumenten waarmee overheden het beleid uit een omgevingsvisie kunnen implementeren.

Omgevingswaarden leggen de kwaliteit vast die de gemeente voor de fysieke leefomgeving wil bereiken. Voorbeelden hiervan zijn waarden voor luchtkwaliteit en waterkwaliteit. Een omgevingswaarde is objectief meetbaar, kan gelden als een resultaats- of inspanningsverplichting en is gekoppeld aan een tijdstip of termijn. De omgevingswaarde bindt alleen de gemeente voor het bereiken van die waarde. Een omgevingswaarde schept dus verplichtingen voor een gemeente zoals:

- De plicht tot monitoring om te bewaken of aan de waarde wordt voldaan (artikel 2.1 Ow).
- De plicht tot het opstellen van een programma met maatregelen wanneer sprake is van een dreigende overschrijding (artikel 3.1 Ow)

Laren: Duurzaamheid onder de Omgevingswet

Per thema uit het programma duurzaamheid lichten we hieronder globaal toe hoe de instrumenten van de Omgevingswet gebruikt kunnen worden om duurzame ontwikkeling te verankeren. Voor meer gedetailleerde informatie verwijzen we naar andere bronnen.

Energie

RES en Transitievisie Warmte

De energietransitie heeft onmiskenbaar gevolgen voor de fysieke leefomgeving en moet daarin ingepast worden. Waar komen bijvoorbeeld zonnepanelen? Is er ruimte voor windmolens? En wat zijn de normen voor energieprestaties van gebouwen? In 2021 hebben gemeenten Regionale Energiestrategieën (RES) en Transitievisies Warmte vastgesteld. De RES moet zorgen voor een zorgvuldige ruimtelijke inpassing van hernieuwbare energieopwekking, warmte(rest)bronnen en bijbehorende infrastructuur. Een RES is echter, net als een Transitievisie, niet bindend voor inwoners en bedrijven. Met de instrumenten van de omgevingswet kan de energietransitie geborgd worden.

Omgevingsvisie

¹⁰ <https://iplo.nl/regelgeving/instrumenten/omgevingsplan-hoofddijnen/omgevingsplan-rechtswege/>

- De Regionale Energiestrategie en de Transitievisie Warmte vormen belangrijke bouwstenen voor de gemeentelijke omgevingsvisie. Daarin worden RES en Transitievisie Warmte geborgd. Zo worden RES en TVW onderdeel van de gemeentelijke omgevingsvisie en daarmee samenhangende uitvoeringsprogramma's en omgevingsplannen.

Programma

- De Transitievisie Warmte kan als beleid worden uitgewerkt in een programma.

Omgevingsplan

- In het omgevingsplan werken overheden hun omgevingsvisie op het gebied van energietransitie uit in regels voor hun grondgebied. Bijvoorbeeld door regels over de aanwijzing van functies of locaties die windparken mogelijk maken of een verbod op houtstook. Het is aan de gemeente om de (minimale) eisen en voorwaarden vanuit de energietransitie te borgen in het omgevingsplan.
- Ook Wijkuitvoeringsplannen (WUP's) landen in het omgevingsplan.

Opwek duurzame energie

In het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl)¹¹ staan verplichte instructies die gemeenten in het omgevingsplan moeten doorvoeren. Gemeenten moeten voldoende ruimte reserveren in het omgevingsplan voor de opwekking en het transport van energie (artikel 5.157 tot en met 5.159, Bkl). Bijvoorbeeld ruimte voor hoogspanningskabels. In de omgevingsregeling is de exacte begrenzing aangegeven die de gemeente kan overnemen. Gemeenten kunnen naast de verplichte locaties ook zelf locaties voor energieopwekking aanwijzen in het omgevingsplan. Of ruimte reserveren voor distributienetwerken voor energie of warmte. Deze locaties kunnen volgen uit de Regionale Energiestrategie. Zo kan het omgevingsplan het realiseren en gebruiken van een zonnepark juridisch toestaan in een bepaalde wijk.¹²

Energiebesparing

Onder de Omgevingswet verhuist een aantal energiebesparingsregels van het Rijk naar gemeenten. Met het Invoeringsbesluit zorgt het Rijk ervoor dat deze regels automatisch in het omgevingsplan terechtkomen. Deze regels noemt men de 'bruidsschat'. De bevoegdheid voor deze regels gaat over van de rijksoverheid naar de gemeente. Zolang de gemeente het omgevingsplan niet aanpast, blijven de regels voor energiebesparing die onder de bruidsschat vallen van kracht. Omdat de bruidsschat onderdeel uitmaakt van het tijdelijk deel van het omgevingsplan kan de gemeente de regels voor energiebesparing lokaal aanpassen. Meer info op: <https://iplo.nl/thema/energiebesparing/regels-omgevingsplan/>

Staalkaart Energietransitie gebouwde omgeving

De VNG heeft een staalkaart opgesteld voor de borging van de energietransitie in een omgevingsplan.¹³ Dit betreft een actualisatie van de staalkaart Energietransitie die in 2018 is opgesteld

¹¹ Het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) is een van de 4 algemene maatregelen van bestuur (AMvB's) onder de Omgevingswet. In het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) staan regels over omgevingswaarden, instructieregels, beoordelingsregels en regels voor monitoring. Het Bkl geldt voor het Rijk en decentrale overheden. Zie: <https://iplo.nl/regelgeving/omgevingswet/besluit-kwaliteit-leefomgeving/>

¹² <https://iplo.nl/thema/energietransitie/energietransitie-instrumenten/>

¹³ <https://vng.nl/publicaties/staalkaart-energietransitie-gebouwde-omgeving>

Het doel van de actualisatie is om verschillende varianten weer te geven van regelmodules voor het omgevingsplan en zo de instrumentele mogelijkheden van het omgevingsrecht handen en voeten te geven. De staalkaart geeft inspiratie over de manier waarop de ambities voor een gebied kunnen worden vertaald in regels in een omgevingsplan.

Groen en klimaatbestendig

Klimaatbestendig

In de Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie is als tussendoel op weg naar een klimaatbestendig Nederland in 2050 opgenomen dat gemeenten uiterlijk in 2024 hun beleid voor klimaatadaptatie borgen in hun omgevingsplan. Het gaat daarbij om de thema's droogte, wateroverlast, hitte, en overstromingsgevaar. Voorbeelden van eisen die kunnen worden vastgelegd in een omgevingsplan zijn:

- o iedere woning heeft op max ca 300 m² een aangename koele plek
- o is er voldoende schaduw op belangrijke looproutes
- o minimaal 30% groen in een buurt¹⁴.

Natuur en biodiversiteit

De Omgevingswet regelt ook het belang van natuur en biodiversiteit als onderdeel van de fysieke leefomgeving. De wet borgt het welzijn van de mens, verbetert de bescherming van natuurkwaliteiten en breidt deze zo nodig uit.¹⁵ Enkele voorbeelden:

- o Gemeentelijke verordeningen regelen nu vaak dat een vergunning nodig is voor het kappen van bomen binnen de bebouwde kom. Met de Omgevingswet worden deze regels in het omgevingsplan opgenomen.
- o Soortenbescherming is een onderdeel van de Omgevingswet. Met verschillende wetsinstrumenten is het mogelijk om te zorgen voor de bescherming van flora en fauna. Gemeenten mogen decentraal regels stellen over natuur. Bijvoorbeeld door het treffen van maatregelen. Te denken valt aan specifieke eisen waaraan gebouwen moeten voldoen, zoals nestmogelijkheden.

Handreiking Klimaatbestendig bouwen en inrichten

Klimaatadaptief bouwen inrichten kan bevorderd worden via decentrale regelgeving. In de praktijk wordt hier echter nog maar weinig gebruik van gemaakt. De rijksoverheid heeft daarom in 2020 een handreiking¹⁶ gepubliceerd (78 pagina's). Enkele voorbeelden uit de handreiking van gebruik van de instrumenten van de Omgevingswet om klimaatadaptieve inrichting te bevorderen:

- o *Wateroverlast*: stel eisen aan onder meer het minimale vloerpeil en het aanbrengen van waterberging bij (ver)nieuwbouw.
- o *Hittestress*: In het omgevingsplan kan de verplichting worden opgenomen om bij nieuwbouw of vernieuwbouw van gebouwen een blauw-groen dak te realiseren.
- o *Droogte*: De gemeente kan met maatwerkregels in het omgevingsplan bedrijven verplichten om (relatief schoon) bedrijfsafvalwater te infiltreren in de bodem, zodat de gevolgen van droogte worden beperkt.

¹⁴ <https://www.omgevingsweb.nl/wp-content/uploads/po-assets/601592.pdf>

¹⁵ <https://iplo.nl/thema/natuur/>

¹⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2020/04/30/handreiking-regelgeving-klimaat-adaptief-bouwen-en-inrichten>

De handreiking is beschikbaar op de website van de Rijksoverheid:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2020/04/30/handreiking-regelgeving-klimaat-adaptief-bouwen-en-inrichten>

Circulaire economie

Onder de Omgevingswet bestaan meer mogelijkheden om circulair bouwen te bevorderen dan in het oude stelsel. Wanneer de Omgevingswet in werking treedt, zal het Besluit bouwwerken leefomgeving (hierna: Bbl) het Bouwbesluit vervangen. Het Bbl moet de milieueffecten van woningen en kantoorgebouwen verminderen, waardoor woningen en kantoren duurzamer en meer circulair worden. Onder het Bbl kunnen gemeenten in omgevingsplannen bepaalde maatwerkregels opnemen over duurzaam gebruik van materialen.¹⁷ De Omgevingswet biedt daarmee concrete mogelijkheden om de circulaire economie te versnellen.

Zie de volgende brochure voor planregels circulair bouwen:

<https://www.omgevingsweb.nl/wp-content/uploads/po-assets/601592.pdf>

Duurzame mobiliteit

Het omgevingsplan biedt mogelijkheden om duurzame mobiliteit te stimuleren. Denk bijvoorbeeld aan een verplichting om laadpalen te plaatsen bij aanleg van de openbare ruimte.

Participatie

Participatie is een belangrijke pijler onder de Omgevingswet: belanghebbenden (burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen) moeten in een vroegtijdig stadium worden betrokken bij de besluitvorming over een project of activiteit. De manier waarop de participatie precies wordt vormgegeven verschilt per keer. Bij het opstellen van omgevingsvisies, omgevingsplannen en programma's geven gemeenten aan op welke manier ze belanghebbenden betrekken bij de voorbereiding daarvan.

Participatiegids

De Inspiratiegids Participatie Omgevingswet (Participatiegids) bevat informatie over wat overheden rond participatie moeten regelen in omgevingsvisie, programma, omgevingsplan, projectbesluit, omgevingsvergunning, omgevingsverordening en waterschapsverordening.

<https://vng.nl/publicaties/inspiratiegids-participatie-omgevingswet>

¹⁷ <https://www.omgevingsweb.nl/nieuws/de-hoogste-tijd-voor-circulariteit-circulair-bouwen-nu-en-straks-onder-de-omgevingswet/>